

Uzmanlık Tezleri Serisi No: 182

REKABET KURUMU

REKABET HUKUKU
PERSPEKTİFİNDEN FİNANS
SEKTÖRÜNDEKİ
YIKICI İNOVASYON VE
FİNANSAL TEKNOLOJİLER

CÜNEYD DAL

**REKABET HUKUKU
PERSPEKTİFİNDEN FİNANS
SEKTÖRÜNDEKİ
YIKICI İNOVASYON VE FİNANSAL
TEKNOLOJİLER**

CÜNEYD DAL

Ağustos 2020

©Bu eserin tüm telif hakları
Rekabet Kurumuna aittir. 2020

Baskı, Ağustos 2020
Rekabet Kurumu-ANKARA

Bu kitapta öne sürülen fikirler eserin yazarına aittir;
Rekabet Kurumunun görüşlerini yansıtmaz.

Bu tez, Rekabet Kurumu Başkan Yardımcısı Abdulgani GÜNGÖRDÜ, Rekabet Kurumu Başkan Yardımcısı Kürşat ÜNLÜSOY, IV. Denetim ve Uygulama Dairesi Başkanı Ali Fuat KOÇ, Prof. Dr. Mahmut YAVAŞI ve Doç. Dr. Fatih Cemil ÖZBUĞDAY'dan oluşan Tez Değerlendirme Heyeti tarafından 30 Eylül 2019 tarihinde yürütülen Tez Savunma Toplantısı sonucunda yeterli ve başarılı kabul edilmiştir.

Tez yazarı Cüneyd DAL, 24.01.2020 tarihinde yapılan Yeterlik Sınavında başarılı olmuş ve Başkanlık Makamının 06.02.2020 tarih ve 2252 sayılı onayı ile Rekabet Uzmanı olarak atanmıştır.

YAYIN NO

365

Sevgili Aileme...

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1

ORTAYA ÇIKIŞ VE GELİŞİM SÜRECİYLE FİNTEK

1.1. FİNANSAL TEKNOLOJİLERİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ VE FİNTEK KAVRAMI.....	5
1.2. KÜRESEL VE BÖLGESEL ÖLÇEKTE FİNTEK YATIRIMLARI.....	9

BÖLÜM 2

REKABET HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN FİNTEK

2.1. YIKICI İNOVASYON VE YARATICI YIKIM TEORİLERİ BAĞLAMINDA FİNTEK.....	12
2.2. FİNTEK'İN ETKİ GÖSTERDİĞİ ALANLAR VE KARŞILAŞILAN REKABET SORUNLARI.....	16
2.2.1. Ödeme Hizmetleri Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları.....	16
2.2.2. Borçlanma ve Kitle Fonlaması Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları.....	23
2.2.3. Yatırım Danışmanlığı Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları.....	29
2.2.4. Sigortacılık Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları.....	33

BÖLÜM 3

AB VE TÜRKİYE'DE FİNTEK'E YAKLAŞIM

3.1. AB'DE FİNTEK'E YAKLAŞIM VE REGÜLATİF YANSIMALARI.....	36
3.2. TÜRKİYE ÖZELİNDE FİNTEK ODAKLI GELİŞMELER VE REGÜLATİF YANSIMALARI.....	40
3.2.1. Türkiye'de FinTek Ekosisteminin Genel Görünümü.....	41
3.2.2. Türkiye'de FinTek'in Regülasyonu.....	42

3.2.3. Rekabet Kurulunun FinTek'e Yaklaşımı	44
GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	50
SONUÇ	54
ABSTRACT	55
KAYNAKÇA	56
GRAFİK DİZİNİ	
Grafik 1: Küresel Ölçekte FinTek Şirketlerine Yönelik Yatırımlar.....	10
Grafik 2: Bölgesel Bazda FinTek Şirketlerine Yönelik Yatırımlar	11

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACM	: Hollanda Tüketicinin Korunması ve Rekabet Otoritesi (Authority for Consumer & Markets)
ATM	: Otomatik Vezne Makinesi (Automated Teller Machine)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Mutabakat Bankası (The Bank for International Settlements)
BigTechs	: Büyük Teknoloji Şirketleri (Biggest Tech Companies)
BKM	: Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.
bkz.	: Bakınız
CBC	: Kanada Rekabet Otoritesi (Competition Bureau Canada)
CMA	: Birleşik Krallık Rekabet Otoritesi (Competition & Markets Authority)
COFECE	: Meksika Rekabet Otoritesi (Comisión Federal de Competencia Económica)
dn.	: Dipnot
EC	: Avrupa Komisyonu, Komisyon (European Commission)
EFT	: Elektronik Fon Transferi (Electronic Funds Transfer)
FCA	: Birleşik Krallık Finans Otoritesi (Financial Conduct Authority)
FinTek	: Finansal Teknolojiler
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KYC	: Müşterini Tanı (Know Your Customer)
No	: Numara/Sayı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development)

ör.	: Örneğin
POS	: Satış Noktası (Point of Sale)
PSD1	: Ödeme Hizmetleri Direktifi 1 (Payment Services Directive 1)
PSD2	: Ödeme Hizmetleri Direktifi 2 (Payment Services Directive 2)
P2P	: Denkler Arası (Peer to Peer)
s.	: Sayfa
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜBİSAD	: Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Vol	: Cilt (Volume)
vs.	: vesaire
WBG	: Dünya Bankası (World Bank Group)
4054 sayılı Kanun	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
6493 sayılı Kanun	: 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun

GİRİŞ

“Elzem olan bankacılıktır, bankalar değil...”

(Bill Gates, 1994)¹

Teknoloji çağı olarak nitelendirilebilen 21. yüzyılda, dijitalleşme hemen hemen bütün alanlarda kendini göstermekte ve klasik işleyişler terkedilerek bilgisayar odaklı bir işleyiş benimsenmektedir. Bu durum, finans sektöründe de gözlemlenmekte (IFC 2017, 1-2) ve finans sektörü, birçok açıdan dijitalleşme ve teknolojinin pratik hayata yansımada başı çeken bir rol üstlenmektedir (Arner vd. 2015, 5). Teknolojinin finans sektörüne üst seviyede etkisi, piyasalarda teknoloji odaklı hizmetler üreten ve klasik finansal hizmetleri tüketici ve kullanıcı dostu uygulamalar aracılığıyla çok daha kolay ve az maliyetli bir şekilde sunma iddiasında olan teşebbüslerin doğmasına neden olmuştur. Özellikle internetin yaygınlaşması² ve mobil hizmetlere yönelik talebin artmasıyla³ farklı fikir ve teknolojik yeniliklerle piyasaya atılan küçük çaplı girişimler, hâlihazırda yüksek sermaye gücüne sahip bankalar, sigorta şirketleri ve portföy yönetim şirketleri gibi yerleşik finansal kuruluşlarla belli alanlarda rekabet eder hale gelmiştir (Mariotto ve Verdier 2015, 2). Bu durum karşısında yerleşik finansal kuruluşlar, klasik

¹ “*Banking is essential, banks are not...*” (Bill Gates’in 1994 yılında Bank Administration Institute’deki konuşmasından).

² Küresel ölçekte internet kullanıcısı sayısı, Ocak 2018’de bir önceki yıla göre %7 artışla 4,2 milyara ulaşmış ve dünya nüfusunun %55’ini oluşturmuştur (Hootsuite 2018, 7).

³ Küresel ölçekte mobil cihazlar üzerinden aktif internet kullananların sayısı, 3,7 milyara ulaşarak dünya nüfusunun %49’unu oluşturmuştur (Hootsuite 2018, 28).

hizmetlerini teknolojinin sunduğu imkânlarla harmanlayarak ön plana çıkma ihtiyacı hissetmekte ve müşterilerine sürekli yeni hizmetler ve alternatif ürünler sunma arayışı içerisinde girmektedir. Diğer taraftan, mobil telefon üreticileri, arama motoru hizmeti sağlayıcıları, online alışveriş sitesi işletmecileri, telekomünikasyon şirketleri ve sosyal ağ platformu operatörleri gibi büyük teknoloji şirketleri de (*BigTechs*)⁴ ellerinde bulunan devasa kullanıcı portföyünün vermiş olduğu güvenle, başta ödeme hizmetleri olmak üzere çeşitli finansal hizmetlerde boy göstermeye başlamaktadır (PwC 2017a, 4). Örnek vermek gerekirse; online alışveriş ve para transferlerinde tüketicilere sunduğu çözümler ile PayPal veya kullanıcılarına bir dizi ödeme hizmeti sunan ve bu alanda bankaların tekelinin son bulacağına işaret eden Apple Pay, Google Wallet ve WhatsApp Payments gibi çeşitli ödeme teknolojileri, günlük hayatın birer parçası haline gelmiş ve küresel ölçekte milyonlarca kullanıcıya ulaşmıştır. Tüm bu gelişmeler, klasik finansal pazarların ileride çok daha farklı bir görünüm arz edeceğine işaret etmektedir.⁵

Küresel ölçekte bu alana yönelik yatırımların artmasıyla beraber projeler hız kazanmakta ve gerek pazardaki yerleşik oyuncular gerek pazara yeni giren şirketler, inovatif ürün ve hizmetleriyle kendilerini müşteriler için çekici kılmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, tüketici tercihleri ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda şekillenen yeni ürün, hizmet ve iş modelleri pazarda kendine yer edinmektedir. Nitekim yakın geçmişe kadar gerçekleşmesi tasavvur dahi edilemeyen birçok kolaylık, bugün hayatın olağan birer parçası haline gelmiştir. Artık akıllı telefonlar üzerinden faturalar ödenebilmekte, mobil ve bilgisayar tabanlı uygulamalar aracılığıyla EFT ve havale gibi para transferleri saniyeler içerisinde gerçekleştirilebilmekte, parmak izi yahut QR kod gibi teknolojiler sayesinde ödemeler çok daha güvenli ve hızlı bir şekilde yapılabilmekte, dijital cüzdanlar aracılığıyla kredi kartı bilgileri işyerleri ile paylaşılmadan alışveriş yapılabilmekte, yapay zekâ ve robo-danışmanlar sayesinde tamamıyla dijital

⁴ Yaygın olarak benimsendiği üzere “*BigTechs*” tabiri (*Biggest Tech Companies*), küresel ölçekte önde gelen ve büyük bir müşteri kitlesine sahip Amazon, Apple, Google, Microsoft vb. teknoloji şirketlerini ifade etmektedir.

⁵ Gartner, Inc. tarafından yapılan araştırmaya göre, önümüzdeki 12 yıl içerisinde yerleşik finans kuruluşlarının %80’i, geleneksel olmayan finans kuruluşlarının artan etkinliği, dijital dönüşüm ve değişen tüketici alışkanlıkları nedeniyle işlevsiz hale gelecek ya da pazarda etkin şekilde rekabet etme gücünü kaybedecektir (<https://www.finextra.com/newsarticle/32860/most-banks-will-be-made-irrelevant-by-2030---gartner>, Erişim Tarihi: 13.11.2018).

ortamda yatırım danışmanlığı hizmetleri alınabilmekte yahut herhangi bir banka ya da aracı kuruma ihtiyaç duyulmadan bireyler arası borçlanma ve döviz alımsatımları gerçekleştirilebilmektedir. Yakın gelecekte ise blockchain, algoritma, chatbot, nesnelere interneti ve yapay zekâ gibi teknolojilerin gelişimiyle birlikte çok daha yenilikçi iş modelleri ile karşılaşılması kaçınılmazdır.⁶

Tüketicilerin finansal hizmetlere erişimini radikal bir biçimde değiştiren ve finansal hizmetlerin teknoloji odaklı bir görünüm kazanmasını ifade eden tüm bu yenilikler, düzenleyici/denetleyici otoriteler ile sektör temsilcilerinin benimsediği üzere, “FinTech” (*financial technologies*) olarak isimlendirilmektedir. Her ne kadar kavramsal olarak kısa bir maziye sahip olsa da son zamanlarda adı sıkça işitilen Türkçe ifadesiyle FinTek (finansal teknolojiler), diğer birçok sektörde etkisine tanık olunan radikal dijital dönüşümün finansal pazarlara taşınmasının aracı olmuştur (Milne 2016, 145). Özellikle, internet kanalıyla hizmet verilen iş modellerinin aksine, fiziki yerlere bağlı olarak (ör. banka şubeleri) faaliyet göstermeye dayalı geleneksel iş modelleri üzerine inşa edilen klasik bankacılık işleyişi, FinTek şirketlerinin pazara getirdiği inovasyon dalgasıyla derin değişimlere uğramaya aday hale gelmiştir. FinTek ile kendini hissettiren inovatif dönüşüm, yerleşik oyuncuların faaliyet gösterdiği bankacılık, sigortacılık gibi pazarlarda geçerli olan kuralların büyük ölçüde değişeceğinin ve bu pazarların bambaşka rekabet dinamiklerine sahip olacağını habercisi niteliğindedir.

Finans sektöründe yaşanan bu değişim ve gelişim, rekabet hukuku kapsamında çeşitli endişeleri beraberinde getirmektedir. Özellikle, rekabet baskısını bertaraf etmek adına pazardaki yerleşik oyuncular tarafından gerçekleştirilen ve pazardaki yeni oyuncuların zorunlu nitelikteki altyapılara erişimini engellemeye yönelik dışlayıcı uygulamalar, rekabet ihlallerine yol açabilmektedir (Beek 2017, 165). Bunun yanı sıra, Amazon, Apple, Facebook, Google ve Microsoft gibi küresel ölçekte önde gelen teknoloji şirketlerinin, yüksek pazar gücüne sahip oldukları pazarlarda elde ettikleri gücü, şebeke etkilerinden de faydalanarak finansal pazarlara aktarması (BIS 2018, 15) ve bunun sonucu olarak doğabilecek hâkim

⁶ Örneğin, mutfağımızdaki buzdolabı, sahip olduğu yazılım ve ödeme teknolojisi sayesinde doluluk oranı ve barındırdığı ürün çeşitliliğine göre internet üzerinden otomatik ürün siparişi verebilecek ve herhangi bir müdahaleye ihtiyaç duymadan ödeme işlemini gerçekleştirebilecektir.

durumun kötüye kullanılması odaklı uygulamalar, rekabet otoritelerinin dikkatini çekmektedir (ACM 2016, 4). Yine, yerleşik finansal kuruluşların anlaşma ve/veya uyumlu eylemler yoluyla rekabetin ve teknolojik gelişmenin kısıtlanmasına yönelik davranışları, ortak platformlar üzerinden yürütülecek işbirlikleri kapsamında gerçekleşen bilgi değişimleri yahut yeniliğin ve rekabetin engellenmesi amacını taşıyan devralmalar, rekabet otoritelerinin gündemini meşgul etmektedir (Trattner 2016, 46). Bu bakımdan, bahsi geçen hususlara ilişkin karşılaşılabilecek rekabet karşıtı oluşumların önüne geçilmesi ve FinTek özelinde uygulanabilecek ideal politikaların belirlenmesi amacıyla çeşitli araştırmalar yapılmakta ve ulaşılan sonuçlar mevzuat çalışmalarına yansımaktadır.

FinTek'in gelişimine bağlı olarak çeşitli endişeler gündeme gelmekle birlikte, başta rekabet otoriteleri olmak üzere çeşitli düzenleyici ve denetleyici otoriteler, bu alanda yaşanan yükselişi, regülasyonun yoğun olduğu sektörlerde rekabeti artırıcı bir fırsat olarak değerlendirmektedir (Beek 2017, 163; EC 2017a, 5). Kamu otoriteleri, FinTek'in barındırdığı potansiyelden üst seviyede faydalanmak suretiyle finansal pazarlarda rekabetin artmasının ve böylelikle finansal hizmetlerin çok daha uygun, elverişli ve ulaşılabilir şekilde tüketicilerle buluşmasının yollarını aramaktadır (ACM 2016; CBC 2017a; FCA 2018). Bu kapsamda rekabet otoriteleri, gerek verdikleri kararlar ve yürüttükleri pazar araştırmaları gerek rekabet savunuculuğu kapsamında icra ettikleri faaliyetler ile bu alandaki gelişmeler karşısında doğru rekabet politikalarının benimsenmesi, ortaya çıkabilecek rekabet sorunlarına karşı amaca uygun ve tutarlı ilkelerin tesis edilmesi ve finansal pazarların regülasyonunda rekabet hukuku ilkelerinin göz önünde tutulması için yoğun çaba sarf etmektedir.

Yukarıda yer verilen açıklamalar çerçevesinde bu çalışmanın amacı, finansal teknolojileri rekabet hukuku açısından ele almak ve karşılaşılabilecek rekabet sorunlarının çözümü adına çeşitli yaklaşım önerileri sunmaktır. Bu kapsamda, öncelikle FinTek kavramı açıklanacak ve finansal teknolojilerin gelişim süreci aktarılacaktır. Akabinde, FinTek'in finans sektöründeki rekabete etkileri yıkıcı inovasyon bağlamında incelenecek ve ortaya çıkabilecek rekabet karşıtı tehlikeler üzerinde durulacaktır. Devamında, Rekabet Kurulu ile Avrupa Komisyonunun (Komisyon) konuya yaklaşımları ortaya konularak, FinTek alanında amaca uygun rekabet politikalarının benimsenmesi adına çeşitli öneriler sunulacaktır.

BÖLÜM 1

ORTAYA ÇIKIŞ VE GELİŞİM SÜRECİYLE FİNTEK

Bu bölümde, finansal teknolojilerin ortaya çıkış nedenleri üzerinde durulacak ve FinTek kavramı açıklanacaktır. Sonrasında ise, bölgesel ve küresel ölçekte bu alana yönelik yatırımlar verilerle ortaya konularak, ekonomik gelişmişlik seviyesine göre farklılaşan ülkelerin FinTek'ten öncelikli beklentileri irdelenecektir.

1.1. FİNANSAL TEKNOLOJİLERİN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ VE FİNTEK KAVRAMI

Tarihsel süreç içerisinde, bireylerin farklı gereksinimlerinin karşılanması amacıyla ticaretin gelişmesine paralel olarak kişiler arasındaki mal ve hizmet alımlarının sağlıklı bir zemine oturtulması ihtiyacı her daim var olmuştur. Süregelen bu ihtiyaç, farklı dönemlerdeki siyasi ve sosyolojik şartların da etkisiyle çeşitli iş akışlarının geliştirilmesine, finansal müesseselerin kurulmasına ve nihai olarak küresel çapta benimsenen sistemlerin inşasına önayak olmuştur. Örneğin; Orta Çağ'ın feodal sisteme dayalı siyasi konjonktüründe, farklı siyasi otoritelere ait topraklar arasında sağlıklı bir ticaret gerçekleştirmek için alım-satım ilişkisinin taraflarından bağımsız ve üçüncü kişiler adına para saklayan kişilere ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaç, ilerleyen dönemlerde bankerlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Denizciliğin gelişmesi, sanayi devriminin yaşanması vb. nedenlere bağlı olarak artan ticari ilişkiler, bankerlik müessesesinin kurumsallaşmasını beraberinde getirmiş ve modern bankacılık sisteminin temellerinin atılmasına giden yolu açmıştır (Yetiz 2016, 108-109). 21. yüzyıla gelindiğinde ise bankaların kalbini oluşturduğu finans sektörü (OECD 2011, 7), bankacılıktan sigortacılığa,

yatırım ve portföy yönetiminden sermaye piyasalarına kadar çok geniş bir faaliyet alanını kapsayarak tüm dünyada reel ekonomiyi derinden etkileyen kritik bir önem kazanmıştır (Andersson vd. 2015).

Günümüzde bankacılık başta olmak üzere genel olarak finans sektörü, büyük projelerin finansmanının sağlanması ve ticari faaliyetler için gereken kredinin elde edilmesi gibi birçok önemli işlevi yerine getirse de (OECD 2009, 11) özellikle 2008 ekonomik krizinden sonra yerleşik finansal kuruluşlara olan güvenin sarsılmasıyla bu kurumların rolleri sorgulanmaya başlanmıştır (Loo 2017, 8; IFC 2017, 1; Usta ve Doğantekin 2017, 17). Bu kriz, klasik bankacılık anlayışı üzerine kurulu sistemin açıklarını göstermiş ve sistemdeki aksaklıkların ne denli makroekonomik sorunlara yol açabileceğini ortaya koymuştur (Kutlu ve Demirci 2011, 9). Kriz döneminde ve kriz sonrası dönemde, bankacılık sektörünün istikrarının korunması adına makro ihtiyati politikalar ön planda tutularak bankacılık faaliyetleri üzerindeki regülasyon yoğunlaştırılmıştır (Türküner 2016, 67). Diğer taraftan, yine 2008 ekonomik krizine bağlı olarak ülke ekonomilerinde yaşanan durgunluk ile artan regülatif maliyetler, bankaların riskten kaçınmasına, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde sıkı şartlar benimsemesine ve buna bağlı olarak özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) ile nihai tüketicilerin krediye erişimlerinin kısıtlanmasına yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler, KOBİ'ler ile bireysel tüketicilerin hâlihazırdaki finansal araçlara alternatif olabilecek yeni kanallar arayışına girmesine neden olmuştur.

Bu dönemde bireyleri ve teşebbüsleri farklı arayışlara yönlendiren bir diğer husus, kurumsal bankacılık faaliyetleri ile perakende bankacılık faaliyetlerinin⁷ yeteri kadar ayrılmamış olması ve bu iki alanın büyük ölçüde aynı risk değerlendirme araçlarına ve benzer regülasyonlara tabi olacak şekilde ele alınması olmuştur (OECD 2014, 13-16). Uluslararası seviyede Basel Komitesi tarafından belirlenen ve finansal sistemin risklere/şoklara karşı istikrarının korunmasını amaçlayan kurallar, sermaye ve likiditeye ilişkin sıkı standartlar getirmiştir. Büyük çaptaki risk ve şoklar sonucunda makroekonomik göstergelere göre şekillenen bu tarz regülasyonlar, ayrı ve özelleştirilmiş risk değerlendirme araçlarına ihtiyaç duyan KOBİ'ler ve tüketiciler nezdinde finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmanın

⁷ Perakende bankacılık, tüketicilere ve KOBİ'lere yönelik bankacılık hizmetlerini ifade etmektedir (OECD 2006, 7).

maliyetlerini yükseltmiş ve başta krediye erişim olmak üzere çeşitli finansal araç ve imkânlarla ulaşımı zorlaştırmıştır (Yokoi-Arai ve Yoshino 2006, 20). Ulusal seviyede ise 2001 krizi sonrasında Basel Komitesinin tayin ettiği kurallara paralel şekilde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemeleri hayata geçmiştir (Aloğlu 2005, 163-169) ve Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar, iç denetim, risk yönetimi ve zorunlu sermaye yeterliliği gibi hususlarda sıkı yükümlülükler altına girmiştir. Bankacılık sisteminin işleyişine yönelik söz konusu düzenlemelerde, büyük çaplı bankacılık faaliyetleri ve bunların barındırdığı riskler ile perakende bankacılık faaliyetleri ve bunların barındırdığı riskler her açıdan ayrıştırılmamış ve bankacılık sisteminin ağırlıklı olarak bütüncül bir yaklaşımla düzenlenmesi tercih edilmiştir.

Mevcut finansal sistemin büyük ölçüde bankalarca domine edildiği ortamda bankaların, kâr marjı yüksek olan yüksek tutarlı bankacılık işlemlerine ağırlık vermesi, alternatif finansal ürün ve hizmetlere yönelik talebin artmasına neden olan faktörlerden bir diğeri olarak ön plana çıkmaktadır. Bankalar, personel ve reklam bütçesi gibi kaynakların kullanımında getirisi yüksek sahalara öncelik tanımakta ve bu stratejiye göre ürün ve hizmetlerini pazarlamaktadır. Bu durum, düşük kâr getirisine sahip veya riski yüksek müşteri grubuna yahut finansal sisteme dâhil olmakta zorluk yaşayan kesime⁸ hitap eden finansal hizmetlerin geliştirilmesi noktasında bankaların isteksiz davranmasına neden olabilmektedir. Yine, pazarın mevcut yapısı ile düzenleyici kurallardan kaynaklanan çeşitli nedenlerle tüketicilerin tümünün taleplerini karşılama noktasında yeterli seviyede ürün çeşitliliğinin sağlanamaması (IMF 2017, 12), tüketicileri farklı yaklaşımlar içeren yenilikçi iş modellerine yönelik arayışa sokmaktadır.

Bunların yanı sıra, gelişen teknolojiye bağlı olarak dijital tabanlı ürün ve hizmetlerin günlük ve ticari hayatta kullanımının artması, tüketiciler ve teşebbüsler nezdinde finansal hizmetlere yönelik beklentileri değiştirmiştir. Özellikle, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de internet kullanımının yaygınlaşması, birçok hizmetin akıllı cihaz ve mobil uygulamalar üzerinden sunulmaya başlanması ve dijital okuryazarlık oranının artmasına bağlı olarak ödeme, para transferi,

⁸ Finansal sisteme entegre olmakta ve kendilerine yönelik özelleştirilmiş hizmet almakta zorlanan kesime örnek olarak; emekliler, evden üretim yapıp kazanç sağlayan ev hanımları, sabit bir yere bağlı olmadan çalışan tamirciler, mühendisler vb. gösterilebilir.

borçlanma, sigorta ve yatırım danışmanlığı gibi alanlarda, müşteri konumundaki bireylerin ve teşebbüslerin ihtiyaç ve beklentilerinde köklü değişimler yaşanmıştır (OECD 2016, 6). Örneğin, klasik bankacılık işleyişinde tüketici ile banka arasındaki işlemler ile bankanın aracı olduğu işlemlerde banka şubeleri hayati rol oynamaktayken, dijitalleşmenin bir yansıması olarak çoğu bankacılık işlemi, akıllı cihazlar üzerinden anlık olarak gerçekleştirilebilir hale gelmiştir. Buna bağlı olarak, yakın dönemde yaygın bir şube ağına sahip olma, bankalar arasındaki rekabette önemli bir parametreyken, günümüzde akıllı ATM'ler, mobil uygulamalar, dijital cüzdan çözümleri gibi yenilikçi ürün ve hizmetler bankalar arası rekabette öne çıkan göstergeler olmuştur (OECD 2006, 30).

Tüm bu gelişmelere bağlı olarak, mevcut finansal hizmetlere alternatif olabilecek yahut hâlihazırdaki finansal yapıda karşılanamayan ihtiyaçlara hitap edebilecek yenilikçi çözümler, teknolojinin getirdiği imkânlar sayesinde finansal sistemde yer edinmeye başlamıştır. Tüketicilerin finansal ürün ve hizmetlere erişimini radikal bir biçimde değiştiren ve hem yerleşik finansal kuruluşlar hem de piyasada yeni boy gösteren oyuncular tarafından geliştirilen inovatif ürün ve hizmetler, FinTek başlığı altında ele alınıp incelenmektedir.⁹

FinTek alanındaki gelişmelerin öncülüğünü ise yenilikçi fikirlerle finansal pazarlarda ön plana çıkan girişimci şirketler (*startups*) yapmaktadır (Jephcott vd. 2016). FinTek şirketleri olarak nitelendirilen bu teşebbüsler, tüketicilerin ihtiyaçlarını analiz edip bu ihtiyaçların giderilmesine yönelik yenilikçi fikir ve projelerle finansal hizmetlerin çok daha kolay ve ucuz yoldan elde edilmesini sağlamaktadır. Diğer taraftan, Amazon, Apple, Facebook ve Google gibi büyük teknoloji şirketleri, sahip oldukları büyük veriyi (*big data*) kullanarak müşterilerine sundukları hizmetler arasına ödeme hizmetleri başta olmak üzere çeşitli finansal hizmetleri de katmaktadır. Kimi çevreler, büyük teknoloji şirketleri tarafından

⁹ İngilizce "*finance*" ve "*technology*" kelimelerinin kökenini oluşturduğu "*financial technologies*" ifadesi, günümüzde artık bu iki kelimenin birleşimi olarak "*FinTech*" tabirine dönüşmüş ve hem akademik hem de sektörel literatürde kabul görmüştür (Schueffel 2016). Yerel yazında ise finans ve teknoloji kelimelerinden türetilen "FinTek" tabiri kabul görmüş* ve finansal teknolojileri ifade etmek üzere kullanılmaya başlanmıştır. Genel olarak sektörün ve düzenleyici/denetleyici otoritelerin benimsediği üzere "FinTek" tabiri, işbu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde finansal teknolojileri ifade etmek için kullanılmaya devam edecektir.* Örneğin, TCMB tarafından 2016 yılında yayımlanan "Finansal İstikrar Raporu"nda, finansal teknolojileri ifade etmek üzere "FinTek" tabiri kullanılmıştır (TCMB 2016, 9).

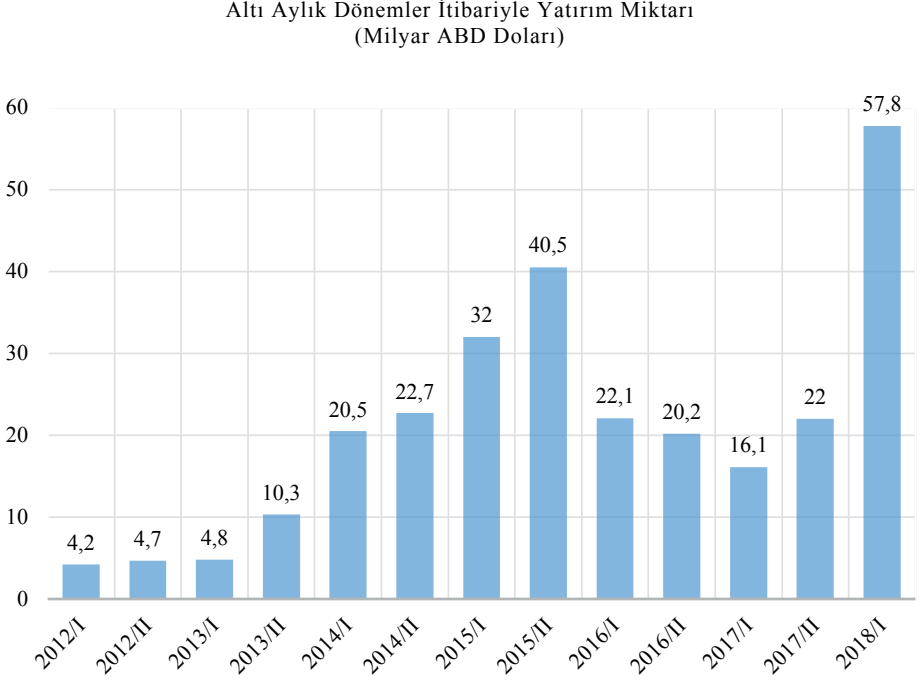
sunulan finansal hizmetleri ayrı konumlandırmakta ve TekFin (*TechFin*) tabirine başvurmaktadır (Şahbaz 2019). Bu görüşe göre FinTek şirketleri, banka dışı finansal aracı olarak tanımlanmaktayken, finansal hizmetler sunan büyük teknoloji şirketleri ise veri aracısı konumundadır. Ancak işbu çalışmada, öğretilerde ağırlık kazanan yaklaşıma uygun olarak böyle bir ayrıma gidilmemiş ve bankalar, girişimci şirketler ya da büyük teknoloji şirketleri tarafından geliştirilip geliştirilmediğine bakılmaksızın finansal sistemdeki işleyişe yönelik radikal yenilikler getiren ve piyasada inovatif bir devinime neden olan her türlü teknolojik ürün ve hizmet “FinTek” olarak ele alınmıştır.

1.2. KÜRESEL VE BÖLGESEL ÖLÇEKTE FİNTEK YATIRIMLARI

FinTek’in küresel ölçekte artan önemi karşısında kamu otoriteleri, bu alandaki gelişmeleri yakından takip etmekte ve finansal sistemin etkinliğinin artması adına FinTek’ten faydalanma yolları aramaktadır (TCMB 2016, 10). Bununla birlikte, içinde bulunulan sosyoekonomik koşullara göre ülkelerin FinTek’ten öncelikli beklentileri değişkenlik göstermektedir. Örneğin, ülke geneline yayılmış banka şubesi ağının bulunmadığı veya bazı bölgelerinde finansal hizmetlere erişimin güç olduğu Çin ve Hindistan gibi ülkelerde FinTek, finansal sistemin kapsayıcılığını arttırmaktadır (WBG 2018, 35; EP 2018, 27). Yine, Kenya başta olmak üzere çeşitli Afrika ülkelerinde yaşanan FinTek dönüşümü, henüz hiçbir finansal ürün veya hizmet ile tanışmamış kesimin, finansal sisteme dâhil olmasına ve böylelikle ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına katkı sağlamaktadır (Arner 2015, 20). Finansal gelişmişlik seviyesi yüksek olan ülkelerde ise FinTek, 2008 ekonomik krizi sonrası yaşanan daralmanın etkilerinin hafifletilmesi, dijitalleşme aracılığıyla finansal pazarların etkinliğinin artırılması ve şehirlerin küresel finans merkezi haline getirilmesi hususlarında önemli işlevler üstlenmektedir. Son olarak, Avrupa Birliği (AB) gibi ekonomik işbirliğinin ön planda tutulduğu oluşumlarda ise FinTek, ülkeler arası yeknesak uygulamalar ile bütüncül bir finansal sistemin oluşturulmasının aracı olarak görülmektedir. (EC 2018, 18).

FinTek’in finansal sistem üzerinde oluşturduğu etki, bu alandaki potansiyeli ortaya koymuş ve FinTek şirketlerine yapılan yatırımlarda küresel ölçekte artış yaşanmıştır. Grafik 1’de 2012-2018 yılları arasında FinTek şirketlerine yapılan

yatırımların altı aylık dönemler itibariyle değişimi görülmektedir:

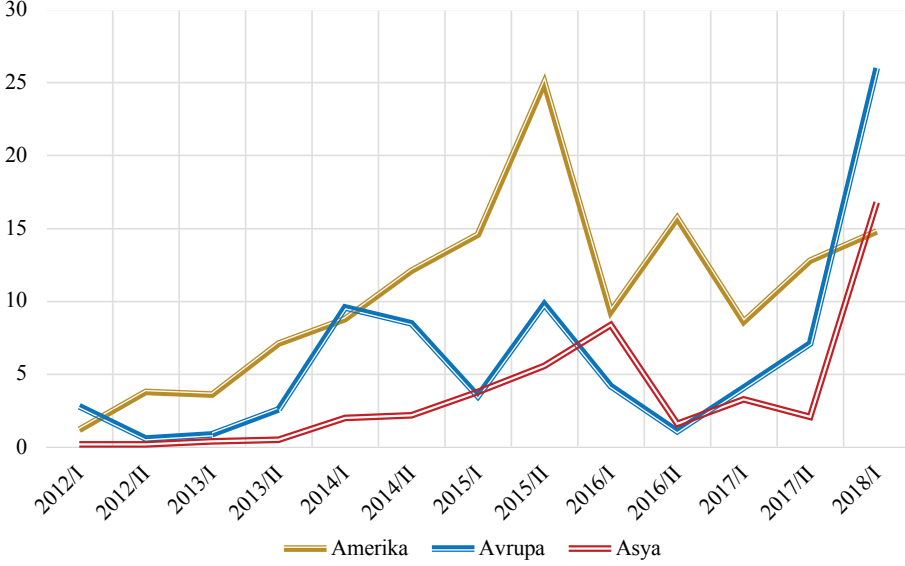

Grafik 1: Küresel Ölçekte FinTek Şirketlerine Yönelik Yatırımlar (2012-2018)¹⁰

Kaynak: KPMG (2018)

2013 yılının ikinci yarısından itibaren yükselişe geçen FinTek yatırımları, 2014 ve 2015 yıllarında bir önceki yıla göre sırasıyla %186 ve %68 oranında artış göstermiştir. 2016 ve 2017 yıllarında ise artan jeopolitik ve makroekonomik belirsizlikler gibi konjonktürel nedenler bu artışı sektöre uğratmıştır (KPMG 2017, 9). Bununla birlikte, 2018 yılının ilk altı ayında tekrar yükselişe geçen yatırımlar, önceki altı aya göre %168 artışla 57,8 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Grafik 2’de ise bölgesel bazda FinTek yatırımları karşılaştırılmaktadır:

¹⁰ Grafik 1 ve Grafik 2’de yer alan yatırım tutarları, FinTek şirketlerine sağlanan girişim ve risk sermayeleri (*venture capital and private equity*) ile birleşme/devralmalar yoluyla FinTek şirketlerine yapılan yatırımların toplamından oluşmaktadır.

Grafik 2: Bölgesel Bazda FinTek Şirketlerine Yönelik Yatırımlar (2012-2018)¹¹

Kaynak: KPMG (2018)

Bölgesel bazda FinTek şirketlerine yapılan yatırımlar incelendiğinde, 2012-2017 yılları arasında Amerika'daki FinTek yatırımlarının öne çıktığı görülmektedir. 2018 yılının ilk altı ayını kapsayan dönemde ise bu durumun değiştiği ve Avrupa ile Asya'daki yatırımların ağırlık kazandığı gözlemlenmektedir. Nitekim grafikte sunulan son bir yıllık dönemde İngiltere öncülüğündeki Avrupa'da gerçekleştirilen FinTek yatırımları, bir önceki yıla göre yaklaşık beş buçuk kat artışla 33,1 milyar ABD Dolarına ulaşırken Asya'daki yatırımlar, Çin ve Singapur gibi ülkelerin etkisiyle yıllık yaklaşık dört kat artışla 18,9 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Aynı dönemde ABD'nin başını çektiği Amerika'daki yatırımlar¹² ise, yıllık %13,6 artışla 27,6 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

¹¹ Amerika'daki yatırım tutarı, Kuzey ve Güney Amerika'daki yatırımların toplamından oluşmaktadır.

¹² Amerika'daki yatırımların yaklaşık %95,6'sı, ABD'deki yatırımlardan oluşmaktadır.

BÖLÜM 2

REKABET HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN FİNTEK

Çalışmanın ilk bölümünde, FinTek’i ortaya çıkaran nedenler ile genel olarak bu alana yönelik beklentiler ortaya konmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, FinTek’in finans sektörü üzerindeki etkilerine değinilecek ve bu etkilere ilişkin “yıkıcı inovasyon” ve “yaratıcı yıkım” teorileri bağlamında teorik çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır. Sonrasında, FinTek özelinde karşılaşılabilecek rekabet karşıtı eylemler ve pazar aksaklıkları üzerinde durularak bu kapsamda çeşitli öneriler sunulacaktır.

2.1. YIKICI İNOVASYON VE YARATICI YIKIM TEORİLERİ BAĞLAMINDA FİNTEK

FinTek kaynaklı gelişmelerin finans sektörüne etkileri incelendiğinde, bu gelişmelerin finansal pazarlarda yenilikçi ürün ve hizmetlerle farklı iş modellerinin doğmasına önyak olduğu ve finansal pazarlarda radikal değişimlere yol açtığı görülmektedir. FinTek’i geçmiş dönemlerde finans sektöründe deneyimlenen yenilikçi ürün ve hizmetlerden farklılaştıran husus ise FinTek’in, hâlihazırdaki finansal ürün ve hizmetlerin niteliklerinde iyileşme sağlamaktan öte, bu ürün ve hizmetleri baştan aşağı yeniden şekillendirmesi ve uygulanagelen iş akışlarını köklü dönüşümlere uğratmasıdır (COFECE 2018, 48). Bu yönüyle FinTek, başka sektörlerde tanık olunan yıkıcı inovasyon etkisinin finans sektöründe de hissedilmesine neden olmaktadır (OECD 2015b, 3). Bu bakımdan, FinTek’in finans sektörüne etkilerinin daha iyi anlaşılması adına öncelikle “yıkıcı inovasyon” kavramını tartışmak gerekmektedir.

Yıkıcı inovasyon yahut yıkıcı teknoloji dendiğinde akla ilk gelen isimlerden Joseph Bower ve Clayton Christensen (1995), inovasyonu destekleyici ve yıkıcı olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Destekleyici inovasyon, müşterilerin

hâlihazırda değer atfettiği bir ürün ya da hizmetin niteliklerinde gözlemlenen iyileşme olarak tanımlanırken, yıkıcı inovasyon, müşterilerin hâlihazırda değer atfettiği niteliklerden oldukça farklı niteliklere sahip ürün ya da hizmetlerin ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır. Bower ve Christensen'e göre, yıkıcı inovasyon etkisi gösteren bir ürün, pazarda kendine yer edinmeye başladığı ilk zamanlarda genellikle hâlihazırdaki ürünlere kıyasla bazı açılardan daha kötü bir performans sergilemektedir (Bower ve Christensen 1995, 45). Özellikle, pazardaki ana akım müşteriler tarafından ön planda tutulan birtakım nitelik ve standartlar, yıkıcı inovasyon etkisi gösteren ürün ve hizmetlerde daha düşük seviyede karşılanmaktadır. Bununla birlikte, yıkıcı teknolojiye sahip ürün/hizmet, pazardaki yerleşik ürün/hizmetin müşterilerinin daha önce deneyimlemediği türde özelliklere sahip olmaktadır. Tam bu noktada, Bower ve Christensen'in teorisinin anahtar kavramı olan "yeni ve farklı özellikler" kavramı devreye girmektedir (Bower ve Christensen 1995, 44). Buna göre birçok yıkıcı teknoloji, belli özellikler açısından yerleşik teknolojilerin sahip olduğu performans seviyesine ulaşmasa da yıkıcı teknolojinin pazara getirdiği "yeni ve farklı özellikler", zamanla yıkıcı teknolojiye sahip ürün/hizmeti, ana akım müşteriler tarafından öncelikli talep edilir hale getirmektedir. Bunun sonucu olarak, müşterilerin önceden değer atfettiği ürün ve hizmetler, yerini yıkıcı inovasyon etkisi gösteren ürün ve hizmetlere bırakmakta ve pazarın merkezi yeni niteliklere sahip ürün ve hizmetlere doğru kaymaktadır. Eskiden pazarın merkezi konumunda bulunan ürün ve hizmetler ise ya tamamıyla ortadan kalkmakta yahut niş pazarlar olarak sınırlı kesime hitap eder hale gelmektedir (Parrish 2003, 24). Bu yönüyle yıkıcı inovasyon, etki gösterdiği pazarda zamanla şebeke dışsallıklarının oluşmasına neden olmakta ve pazar içindeki rekabetten daha geniş bir kavram olarak "pazar için rekabeti" ya da "pazarın yeniden tanımlanmasına yönelik rekabeti" ortaya çıkarmaktadır (Yenişen 2003, 25).

Söz konusu teori, bankacılık sektöründen bir örnek üzerinden anlatılacak olursa; ticari alım-satımlarda ve bireysel alışverişlerde yakın geçmişe kadar nakit yahut çek, poliçe, bono gibi kıymetli evraklar üzerinden gerçekleştirilen ödeme ve tahsilatlar, banka ve kredi kartlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla birlikte dönüşüme uğramış ve bankalarca ihraç edilen kartlar, ödemelerin

gerçekleştirilmesinde kullanılan yaygın bir araç halini almıştır (Koç 2013, 26). İlk başlarda bu kartlarla ödeme yapılmasına imkân veren işyeri sayısının azlığı, takas ve mahsuplaşma işlemlerinde karşılaşılan zorluklar, otorizasyonlarda yaşanan gecikmeler ve kartların işlem gördüğü POS cihazlarında meydana gelen arızalar gibi çok çeşitli aksaklıklar nedeniyle nakit, çek, poliçe ve bonoya nazaran daha düşük bir tahsilat başarı oranı gösteren kartlı ödemeler, pazara yeni ve farklı özellikler (ör. nakit taşıma zorunluluğunun ve sahte para riskinin ortadan kalkması, promosyon kazanımı, taksitli alışverişin kolaylaşması, hesap kesim dönemleri sayesinde bir nevi kısa süreli kredi oluşturma imkânı vb.) getirmiş ve ödeme işlemleri alanında merkezi konumu ele geçirmiştir (Humphrey 2004, 211). Nakit, çek, poliçe ve bono gibi araçlarla ödeme işlemleri yapılmaya devam ediliyor olsa da banka ve kredi kartları, ödeme işlemlerinde ana akım talebi oluşturur hale gelmiştir (Evans ve Schmalensee 2005, 25-53). Günümüzde ise QR kod ve SMS doğrulama gibi teknolojilerin gelişmesiyle beraber başta dijital cüzdan uygulamaları olmak üzere mobil uygulamalar üzerinden fiziki kartlara ihtiyaç duyulmadan ödeme ve tahsilat işlemleri yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu gelişme, yakın gelecekte ödeme hizmetleri alanında yeni bir yıkıcı inovasyon dalgasının yaşanacağını işaret etmektedir.

FinTek kaynaklı yıkıcı inovasyonu teorik çerçevede ele almak adına yukarıda aktarılmaya çalışılan Bower ve Christensen'in yıkıcı inovasyon tanımı, yıkıcı teknoloji bağlamında “yıkıcı ürün ve hizmetlere” odaklanmaktadır. Bu yönüyle Bower ve Christensen'in yıkıcı inovasyon tanımı, “yıkıcı iş modellerini” kapsamamaktadır. Bununla birlikte, günümüzde özellikle internet ve mobil tabanlı teknolojilerin gelişimiyle birlikte mevcut ürün ve hizmetlerin müşterilerle buluşmasının yolları köklü değişimlere uğramıştır. Örneğin, Uber ve Airbnb, pazara yıkıcı bir teknoloji, ürün ya da hizmet getirmekten ziyade benimsedikleri iş modelleri sayesinde faaliyet gösterdikleri pazarları yıkıcı inovasyon etkisine maruz bırakmıştır (OECD 2015a, 3). Platform ekonomisi kavramıyla ifade edilen ve giderek yaygınlaşan bu iş modelleri, müşterilerin ürün ve hizmetlere erişimini baştan aşağı yeniden şekillendirmiş ve yıkıcı inovasyonun iş modelleri üzerinden de gerçekleşebileceğini ortaya koymuştur. Nitekim aşağıda detaylıca

incelenecek olan finans sektöründeki yıkıcı inovasyon örnekleri ele alındığında, yıkıcı inovasyonun finans sektörüne ağırlıklı olarak yıkıcı iş modelleri üzerinden etki gösterdiği görülmektedir.

FinTek'in finans sektöründeki etkilerinin anlaşılması adına başvurulabilecek bir diğer kaynak, Schumpeter'in (1942) "yaratıcı yıkım" (*creative destruction*) teorisidir. Schumpeter'e göre, kapitalist sistemde hiçbir zaman durağanlığa yer yoktur ve kapitalist motoru harekete geçiren temel dürtü; yeni tüketim malları, yeni üretim metotları, yeni pazarlar ve yeni endüstriyel oluşumlardır. Bu kapsamda yaratıcı yıkım, aralıksız olarak eskiyi yok edip yeni olanı yaratan ve ekonomik yapıyı kökten değiştiren endüstriyel mutasyon sürecini ifade etmektedir. Yaratıcı yıkım süreci sonucunda pazardaki yerleşik teşebbüslerin gücü kırılmakta ve bu süreç sonucunda ortaya çıkan oyuncular, yeni bir yaratıcı yıkım dalgası gelene kadar pazarı yönlendirmeye devam etmektedir.

Schumpeter, inovasyonun temel güdüsünü gelecekteki tekel kârına ulaşma olarak açıklamakta ve bu nedenle rekabet ile inovasyon arasında ters ilişki olduğunu iddia etmekteyse de Arrow ve takipçileri (1962), inovasyonun pazarda rakipleri daha üstün performans sergilemeye zorladığını ve bu gerekçeyle inovasyon ve rekabet arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmektedir.¹³ Gerçekten de, Schumpeter'in yaratıcı yıkım teorisinde dahi, inovasyonun uzun vadede yaratıcı yıkımı tetiklediğini ve buna bağlı olarak pazardaki dinamizmi ve rekabeti arttırdığını söylemek mümkündür. Rekabetin artması ise sonuç olarak yine inovasyonun gelişimini teşvik etmektedir (Sidak ve Teece 2009, 605).

Gerek Bower ve Christensen'in (1995) yıkıcı inovasyon tanımı gerek Schumpeter'in (1942) yaratıcı yıkım teorisi, finans sektöründeki radikal değişimlere ışık tutmakta ve FinTek'i teorik çerçevede ele almaya yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan, aşağıda detaylı olarak incelenecek olan finans sektöründeki teknoloji odaklı yeni ürün, hizmet ve iş modellerinin neden olduğu pazardaki dönüşümün anlaşılması adına söz konusu görüş ve teoriler yardımcı olacak niteliktedir.

¹³ Aghion ve takipçileri ise rekabet ile inovasyon arasında ters-U ilişkisi bulunduğunu savunmaktadır. Buna göre, pazarda çok az ya da aşırı rekabet olması durumunda pazardaki inovasyon olumsuz yönde etkilenmektedir (Aghion vd. 2005).

2.2. FİNTEK'İN ETKİ GÖSTERDİĞİ ALANLAR VE KARŞILAŞILAN REKABET SORUNLARI

Tüketicilerin finansal hizmetlere erişimini radikal biçimde değiştiren FinTek, finans sektörünün neredeyse her bir alt kırılımında etkisini göstermektedir. Bu yönüyle mevduat toplama, sigortacılık, yatırım danışmanlığı, kişisel ve ticari borçlanma, döviz alımı/satımı, bireysel emeklilik sistemleri ve kripto para birimleri gibi birçok alanda yeni faaliyet modelleri ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte çeşitli pazar aksaklıkları ve rekabet sorunlarıyla karşılaşılabilir. Ancak her bir finansal hizmet özelinde karşılaşılan sorunlarını tespit etmek ve bu sorunların çözümü adına analiz ve değerlendirmelerde bulunmak oldukça güçtür. Bu bakımdan işbu çalışmada, FinTek'in tüketicilerin günlük yaşantısına en fazla sirayet ettiği ve pazardaki oyuncuların yıkıcı inovasyon etkisini en yakından hissettiği alanlara ağırlık verilmiştir. Söz konusu alanlar;

- ödeme hizmetleri
- borçlanma ve kitle fonlaması işlemleri
- yatırım danışmanlığı hizmetleri
- sigortacılık faaliyetleri

şeklinde dört başlıkta toplanmaktadır (Navaretti vd. 2017, 12).

2.2.1. Ödeme Hizmetleri Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları

Ödeme hizmetleri, FinTek odaklı gelişmelerin günlük hayatta en yakından hissedildiği alan¹⁴ olarak karşımıza çıkmaktadır (Beek 2017, 163). Çoğu durumda tüketiciler, herhangi bir ürün ya da hizmet alımı karşılığında ödeme yapılmasına olanak tanıyan ödeme sistemlerinin varlığına diğer bir deyişle ödeme hizmeti altyapılarına ihtiyaç duymaktadır.¹⁵ İşlemin özelliği ve tarafların tercihleri

¹⁴ Ernst&Young tarafından yapılan araştırmada, araştırmaya katılanların %50'si, ödeme ve para transferi alanında en az bir FinTek ürünü kullandığını belirtmiştir. Bu oran, araştırmaya konu diğer FinTek kategorileri ile karşılaştırıldığında, ödeme ve para transferi alanının en popüler kategori olduğunu ortaya koymaktadır (Ernst&Young 2017, 14).

¹⁵ 6493 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinin (v) bendinde ödeme sistemi, "üç veya daha fazla katılımcı arasındaki transfer emirlerinden kaynaklanan fon aktarımlarının gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla yapılan takas ve mutabakat işlemleri için gerekli altyapıyı sunan ve ortak kuralları olan yapı" şeklinde tanımlanmıştır.

doğrultusunda çek, poliçe, bono gibi kıymetli evraklar, banka/kredi kartları ya da EFT/havale gibi elektronik altyapılar aracılığıyla gerçekleştirilebilen (Bounie ve François 2006, 14) ödeme işlemlerinin ortak özelliği, tüketicilerin günlük hayatlarını sürdürebilmeleri ve teşebbüslerin ticari faaliyetlerini idame ettirebilmeleri için hayati öneme sahip olmasıdır. Bu yönüyle ödeme hizmetleri faaliyetlerinin düzenli, güvenilir ve hızlı bir şekilde yürütülmesi, ekonomilerde ticaretin gelişimi, kaynakların etkin dağılımı ve ekonomik refaha ulaşılması hususlarında kritik role sahiptir (Karpuz 2012, 20).

Ödeme sistemlerinin/hizmetlerinin ekonomik aktiviteler üzerindeki bu denli önemi karşısında, bu alanda düzenleyici müdahalelere ihtiyaç duyulmuştur (CBC 2017b, 23). Nitekim ödemelerin aksamadan, güvenli bir şekilde gerçekleşmesi adına düzenleyici/denetleyici otoriteler, ödemelerin gerçekleşmesine aracılık eden kuruluşlar üzerinde denetim ve gözetim faaliyetleri icra etmekte ve çeşitli düzenlemeler yoluyla bu alana ilişkin hukuki çerçeve oluşturmaktadır (Arner vd. 2015, 19).¹⁶ Bunun yanı sıra, pazarda karşılaşılan aksaklıkların üstesinden gelmek adına sektör paydaşlarının bir araya gelerek oluşturduğu organizasyonlar, ödemelere aracılık faaliyetlerinin belli standartlar altında yürütülmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte, tüketici güvenliğinin sağlanması ve sahteciliğin engellenmesi gibi çeşitli amaçlar gözetilerek yapılan düzenlemeler ve belirlenen standartlar, kimi durumlarda, pazara giriş engellerinin meydana gelmesine, piyasa gerekliliklerinin dışında dışlayıcı mekanizmaların oluşmasına yahut rekabeti kısıtlayıcı işbirliklerinin doğmasına yol açabilmekte ve pazardaki rekabeti olumsuz etkileyebilmektedir (OECD 2006, 18).

Dijitalleşmenin küresel ölçekte ağırlık kazandığı bir ortamda, fiziki altyapıların doğasından kaynaklanan sınırlara¹⁷ bağlı kalmaksızın günün her saati erişilebilir ve kullanıcı dostu ödeme sistemlerinin varlığı, artık bir tercihten çok zorunluluk halini almıştır. Teknolojinin gelişimine paralel olarak dijital altyapılar üzerinden hizmet alınmasına yönelik artan tüketici talebi, finans sektöründe

¹⁶ Örneğin, ülkemizde BBDK bu alanda düzenleme ve denetleme faaliyetleri icra etmektedir. 6493 sayılı Kanun uyarınca BDDK tarafından hazırlanan “Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para İhracı ile Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Yönetmelik”, BDDK’nın düzenleyici fonksiyonunun bir göstergesi olup ödeme hizmetleri alanındaki standartları belirlemektedir.

¹⁷ Ödeme işlemlerindeki fiziki sınırlara örnek olarak, banka şubelerinin günün her saatinde çalışıyor olmaması, şube ve çalışan sayısındaki yetersizlik ve evrakların zayı olma ihtimali gösterilebilir.

yaşanan dijital dönüşümün en önemli tetikçisi olmuştur (BIS 2018, 14). Nitekim gelişen teknoloji, ödeme hizmetleri alanında pazara yeni giriş fırsatları doğurmuştur (OECD 2012, 8).

Bahsi geçen dijital dönüşüm ve değişen tüketici tercihlerinin bir sonucu olarak, alışılmış oyunculara alternatif yeni ödeme hizmeti sağlayıcıları pazarda yer edinmeye başlamıştır (Navaretti vd. 2017, 15; OECD 2013, 34). Bankaların tüketicilere sunduğu hizmetlere alternatif, yenilikçi ve dijital tabanlı hizmetler geliştiren banka dışı yeni ödeme hizmeti sağlayıcıları (ödeme kuruluşları, e-para kuruluşları vs.), bankalarla tüketiciler arasına girmekte ve bankaların tüketicilerle doğrudan buluşmasının önüne geçmektedir (McKinsey&Company 2016, 3). Bu durum, ödeme hizmetleri alanında kullanıcı sayısı ve işlem hacmi gibi kriterler açısından oldukça hızlı bir büyüme trendinde¹⁸ olan FinTek şirketlerinin, yerleşik finansal oyuncular tarafından ciddi birer rakip olarak görülmesini beraberinde getirmektedir.¹⁹

Pazardaki yeni oyuncular tarafından sunulan yenilikçi iş modellerine örnek olarak dijital cüzdanlar gösterilebilir. İnternet üzerinden yapılan alışverişlerin yaygınlaşmasına paralel olarak artan dijital cüzdan kullanımı, tüketicilerin fiziki olarak taşıyabileceği banka/kredi kartı sınırını ortadan kaldırmakta (CBC 2017b, 27) ve tüketicilerin daha güvenli, kolay ve hızlı bir şekilde alışveriş yapmasını sağlamaktadır (PwC 2016c, 15). Ağırlıklı olarak mobil uygulamalar üzerinden sunulan dijital cüzdan hizmetinde kullanıcılar, farklı bankalara ait çok sayıdaki banka veya kredi kartını dijital cüzdan hesabına entegre edebilmekte ve bu sayede anlaşmalı üye işyerlerinden yapacağı alışverişlerde kart bilgilerini paylaşmadan sadece ödemeyi gerçekleştireceği kartı seçerek ödeme yapabilmektedir. Başlarda online alışverişlere özel bir hizmet çözümü olarak ön plana çıkan dijital cüzdan hizmeti, günümüzde yaygınlaşan QR kod, SMS doğrulama vb. teknolojiler sayesinde fiziki noktalarda yapılan alışverişlerde de kullanılabilir hale gelmiştir.

¹⁸ Örneğin, 2017 yılında PayPal üzerinden gerçekleşen ödeme işlemlerinin hacmi, bir önceki yıla göre yaklaşık %27'lik artışla 451 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. PayPal'a kayıtlı kullanıcı sayısı ise 2017 yılı sonu itibarıyla 227 milyondur (PayPal 2018). Söz konusu rakamlar, PayPal'ın küresel ölçekte faaliyet gösteren birçok bankadan daha büyük ödeme hacmine ve kullanıcı kitlesine sahip olduğunu göstermektedir.

¹⁹ PwC tarafından yapılan ankette, ankete katılan banka CEO'larının % 81'i, faaliyetlerinin büyümesine tehdit olarak teknolojiye yaşanan hızlı değişimi göstermiştir. Bu oran, anket kapsamındaki tüm sektörlerin ortalamasından (%61) oldukça yüksek kalmaktadır (PwC 2016a, 35).

Ödeme hizmetleri alanında verilebilecek bir diğer FinTek örneği, ulusal çapta çeşitli emsalleri olan, küresel ölçekte ise PayPal'ın öncülük ettiği ödeme hizmeti modelidir (OECD 2013, 34). Ön ödemeli çalışma prensibine dayalı söz konusu modelde, elektronik para kuruluşu diğer bir deyişle e-para kuruluşu olarak tanımlanan servis sağlayıcıları bulunmakta ve kullanıcıların ilgili e-para kuruluşundaki hesaplarına kullanıcıların yatırdığı miktar kadar e-para tanımlanmaktadır. Daha sonrasında kullanıcılar, e-para kuruluşu nezdindeki e-paraları, bu kuruluşun anlaşmalı olduğu üye işyeri ağındaki herhangi bir işyerinde yapacağı alışverişlerde kullanabilmektedir. Söz konusu işleyiş sayesinde alım-satım ilişkisinin tarafları doğrudan bankaların aracılığına ihtiyaç hissetmemekte ve ödeme işlemleri kısa süre içerisinde gerçekleşebilmektedir. Diğer taraftan, e-para kuruluşlarının hizmet sunmasına dayalı bu modelde, farklı bankalar arasındaki para transferi işlemlerinde (EFT) yaşanan otorizasyon süreçlerine gerek duyulmaması ve bankalar tarafından uygulanan yüksek transfer ücretlerinin ortadan kalkması yönüyle ödemeler daha hızlı ve makul bedeller üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Böylelikle tüketiciler, küresel çapta ilgili e-para kuruluşunun anlaşmalı olduğu tüm üye işyerlerinden alışveriş yapabilmekte ve ödeme işlemlerini anlık, kolay ve daha güvenli bir şekilde gerçekleştirebilmektedir. Bu yönüyle PayPal'ın başını çektiği söz konusu iş modeli, farklı ülkelerde yer alan alıcı ve satıcı arasındaki para transferlerinde karşılaşılan sorunların (IMF 2017, 20; OECD 2013, 29) üstesinden gelinmesine yardımcı olmaktadır.

Ödeme hizmetleri alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak, yıkıcı inovasyon deneyimi yaşayan diğer sektörlerde görüldüğü üzere, ödeme hizmetleri sektöründe de pazardaki yerleşik oyuncular, konumlarını rekabetçi baskıdan korumak adına çeşitli rekabet karşıtı eylemlerde bulunabilmektedir. Bunların başında, FinTek kaynaklı yıkıcı inovasyon tehdidiyle karşılaşan yerleşik finansal oyuncuların, yeni nesil ödeme hizmeti sağlayıcısı teşebbüslere karşı geliştirdiği ayrımcı/dışlayıcı uygulamalar gelmektedir. FinTek şirketleri tarafından sunulan çoğu hizmet, katma değerli hizmetler olup hâlihazırdaki ödeme ve takas sistemleri üzerinden yürütülmektedir. Nitekim bir ödeme işleminin nihai olarak banka hesapları arasında havale ya da EFT ile sonuçlanması, banka dışı ödeme hizmeti sağlayıcıları tarafından geliştirilip pazarlanan katma değerli hizmetlerin sunumunda bankaların

sahip olduğu altyapıdan faydalanılmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan, pazarda rekabet edebilmek adına ödeme kuruluşlarının ödeme sistemi altyapısına erişmesi zaruridir (OECD 2006, 301). Bu erişimin doğrudan elde edilemediği durumlarda ise bu sisteme entegre olan bir kuruluştan (ör. banka) altyapı hizmetinin alınması gerekmektedir (CMA 2016, 28). Üst pazar olarak nitelendirilebilecek ödeme sistemlerine yönelik altyapıların ve tüketici hesaplarının hâlihazırda yerleşik finansal kuruluşlar tarafından yönetilmesi, alt pazarda katma değerli hizmetlerin sunumu noktasında yerleşik finansal kuruluşlarla rekabet eden FinTek şirketlerinin, zorunlu nitelikteki altyapılardan dışlanmasına ve tüketici hesaplarına erişimde engeller ile karşılaşmasına neden olabilmektedir (Vezzoso 2018, 35). Diğer taraftan, düzenleyici kuralların klasik sistemleri ve yerleşik oyuncuları koruyucu bir görünüm arz etmesi (Lodge 2002, 15), yerleşik oyuncuların çeşitli dışlayıcı uygulamalarını kolaylaştırmakta ve yeni oyuncuların pazarda rekabetçi baskı oluşturmalarını zorlaştırmaktadır (ACM 2016, 4).

Bu duruma örnek olarak, bireyler ve teşebbüsler arasındaki ödeme işlemlerinin kolay, anlık ve ucuz bir şekilde gerçekleşmesi adına çeşitli katma değerli POS hizmetleri geliştiren ancak düzenleyici kurallardan kaynaklanan sınırlamalar nedeniyle mevduat toplama yahut kart ihraç etme yetkisinden yoksun olan banka dışı ödeme kuruluşları gösterilebilir. Bir işyeri ile akdedilen üye işyeri anlaşması²⁰ kapsamında işyerine sanal POS hizmeti sunan ödeme kuruluşu, bankalarca ihraç edilen kartlarla kendi sanal POS'undan ödeme yapılabilmesine ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, ilgili ödeme kuruluşunun kartı ihraç eden banka ile anlaşmasını gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan, farklı ödeme hizmetleri sunan FinTek şirketlerine benzer şekilde sanal POS hizmeti kapsamında online alışverişlerde işyerlerine alternatif çözümler sunan ödeme kuruluşları da geliştirdikleri ürün ve hizmetlerin sağlıklı bir biçimde sunumu noktasında bankalara bağımlı bir konumda bulunmaktadır.

²⁰ Üye işyeri anlaşması, işyeriyle bu işyerine ödeme işlemlerinde kullanılmak üzere POS hizmeti sunacak olan kuruluş arasında akdedilmektedir. Bunun yanı sıra, ödeme işlemlerinde kullanılan banka yahut kredi kartını ihraç eden taraf olarak bankalar bulunmaktadır. Bir ödeme işleminin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi, bahsi geçen üç taraf arasındaki sistemsel uyumluluğa bağlıdır. Nitekim sistemin işlemesi ve kabulcü banka ile ihraççı banka arasındaki takas-mutabakat işlemlerinin gerçekleştirilmesi için kartlı sistem kuruluşları faaliyet göstermektedir (Rekabet Kurumu 2009, 6).

Ödeme sistemlerinin büyük ölçüde bankalar üzerine inşa edildiği günümüz ödeme hizmetleri ekosisteminde, pazara yeni giren oyuncuların karşılaştığı ve pazardaki rekabeti olumsuz yönde etkileyen yukarıda izah edilmeye çalışılan sorunlar, esasen üç farklı nedenden kaynaklanmaktadır. Bu nedenler şunlardır:

- Yerleşik oyunculara göre inşa edilmiş regülasyon
- Yerleşik oyuncuların ayrımcı ve dışlayıcı uygulamaları
- Yerleşik oyuncuların ölçek ve kapsam ekonomilerinden kaynaklı avantajları

Bu nedenlerden ilki, ödeme hizmetleri sektöründeki regülasyonun büyük ölçüde yerleşik finansal oyuncular esas alınarak oluşturulmuş olmasıdır. Bankalar başta olmak üzere yüksek sermayeli kuruluşların olası bir iflas yahut daralma yaşaması durumunda finans sektörüne etki edebileceği riski hafifletmek amacıyla çok sıkı bir şekilde oluşturulan bu alana ilişkin regülasyon, ödeme hizmetleri alanında doğrudan faaliyet göstermek isteyen hizmet sağlayıcılara yönelik yüksek giriş engelleri meydana getirmektedir. Asgari sermaye yeterlilik şartları, belli ölçek ve kapsama ulaşma gibi çok çeşitli kurallar, ödeme hizmetleri alanındaki regülasyona uyum noktasında yüksek maliyetleri beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, finansal sistemin istikrarının korunmasını gözeten düzenlemelerde, faaliyeti yürüten kuruluşun sisteme etki edebileceği riske göre aşamalı bir regülatif yükümlülük getirilmesi (CBC 2017a, 33), pazardaki yeni oyuncuların ürün ve hizmetlerini tanıtabilecekleri bir alanın oluşmasını sağlayacaktır.

Pazara yeni giren oyuncuların karşılaştığı ve pazardaki rekabeti olumsuz yönde etkileyen nedenlerden ikincisi ise, yerleşik finansal kuruluşların, banka dışı ödeme hizmeti sağlayıcılarına yönelik ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalarıdır. Her ne kadar rakip konumundaki teşebbüslerce ortak hareket edilerek uygulamaya konulmadığı sürece bu tip eylemlere klasik rekabet hukuku araçları ile müdahale imkânı kısıtlı olsa da ilgili otoritelerce oluşturulacak düzenlemelerde, pazardaki rekabetin ve inovasyonun artmasını teşvik edici bir yaklaşım benimsenerek rekabet karşıtı aksaklıkların en aza indirgenmesi mümkündür. Özellikle, belli şartlar altında çekirdek bankacılık altyapılarına üçüncü taraf hizmet sağlayıcıların

erişiminin sağlanması (Mlex 2018, 6), bu altyapılar üzerinden tüketicilerin ve işyerlerinin özel ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş katma değerli ödeme hizmetlerinin geliştirilmesine yardımcı olacak ve bu alanda bankalar üzerinde baskı oluşturarak pazarın daha rekabetçi bir hale gelmesine hizmet edecektir (Milne 2016, 159).²¹

Ödeme hizmetleri alanında faaliyet göstermeye çalışan yeni oyuncuların karşılaştığı zorlukların üçüncü kaynağı ise, pazardaki yerleşik oyuncuların çok geniş bir ürün ve hizmet grubunda faal olması ve buna bağlı olarak büyük bir müşteri kitlesine sahip olmasıdır. Ölçek ve kapsam ekonomileri ile şebeke etkilerinin sağladığı avantajlar (Stavins 2001, 29) olarak ifade edilebilecek bu durum (Mariantto ve Verdier 2015, 6), pazara yeni giren ve genellikle tek ya da kısıtlı sayıda ürün/hizmet grubunda faal olan teşebbüslerin, söz konusu ürünlerin/hizmetlerin maliyetlerinin düşürülmesi hususunda yerleşik finansal oyunculara göre kimi durumlarda daha çok çaba göstermesini gerektirmektedir (Arıcan vd. 2011, 47). Keza, yerleşik finansal kuruluşların geniş bir müşteri grubuna sahip olması sayesinde ürün ve hizmetlerini pazarlamada elde ettiği avantaj, FinTek şirketlerinin aşması gereken bir diğer zorluk olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durum, pazarın dinamiklerinden kaynaklanmakta olup, geniş kitlelere ulaşılması, ürün ve hizmetlerin etkin bir şekilde pazarlanması, ödeme çözümlerinin maliyetlerinin düşürülmesi gibi hususlar, FinTek şirketlerinin pazardaki rekabetçi süreç içerisinde aşması gereken zorluklardır. Bu süreçte, rekabet otoritelerinin pazardaki rekabeti bozabilecek eylemlerin önüne geçmek adına sınırlı bir müdahaleci yaklaşım sergilemesi uygun olacaktır.

Ödeme hizmetlerine ilişkin üstünde durulan bir diğer husus ise, büyük teknoloji şirketlerinin ödemelere aracılık faaliyetleri göstermeye başlamasına bağlı olarak bu şirketlerin, ilgili oldukları diğer pazarlarda sahip oldukları pazar gücü ve müşteri portföyünü, ödemelere aracılık faaliyetlerinde hâkim duruma gelmek adına kullanması tehlikesidir. Özellikle Apple, Google ve Amazon gibi şirketlerin çeşitli ödeme çözümleri sunarken yüksek güce sahip oldukları pazarlardaki

²¹ Üçüncü taraf hizmet sağlayıcıların belli şartlar altında bankacılık altyapıları ile tüketici hesaplarına erişim sağlayabilmesine yönelik düzenlemelere örnek olarak PSD2 gösterilebilir. (PSD2 hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. 3.1. numaralı başlık)

konumlarından faydalanmaları, ileride çeşitli ürün bağlama uygulamalarının ve dışlayıcı eylemlerin doğması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

2.2.2. Borçlanma ve Kitle Fonlaması Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları

FinTek'in yakından etkilerine tanık olunan bir diğer alan borçlanma ve kitle fonlamasıdır. Hem bireyler arasındaki hem de ticari boyuttaki borç alma/verme işlemlerinin gerçekleşmesine aracılık eden çok sayıda FinTek şirketi, pazarda yerleşik oyuncular üzerinde rekabetçi baskı oluşturmaktadır.

FinTek kaynaklı yeni borçlanma ve borç verme araçlarına yönelik talebin başlıca sebebi, mevcut finansal sistemde özellikle küçük çaplı teşebbüslerin ve tüketicilerin krediye erişiminin güçleşmiş olmasıdır. Uluslararası ölçekte birçok ülkeyi derinden etkileyen 2008 ekonomik krizi, başta KOBİ'ler olmak üzere şirketlerin ve bireylerin krediye ulaşım imkânlarını büyük ölçüde kısıtlayan gelişmelerin tetikçisi olmuştur (Kaya ve Kaygısız 2015, 177). 2008 ekonomik krizinde bankacılık sisteminde yaşanan dalgalanmalar, finans sisteminin büyük çaplı şoklara karşı zayıf olduğu yönleri ortaya koymuş ve özellikle bankaların, finansal sistem üzerinde ne denli hassas bir konumda olduğunu göstermiştir (Türküner 2016, 42; Kocabay 2012, 47). Bir bankanın iflasının genel olarak ülke ekonomisinde meydana getireceği artçı etkilerin oluşturabileceği büyük zararlar nedeniyle ülkeler, bankacılık sistemlerinin sağlıklı işlemesi adına bu alanda daha sıkı düzenlemelere gitmiştir. Keza, uluslararası ölçekte Basel Komitesince belirlenen standartlar, bankacılık sisteminin sıkılaşmasına, bankaların risklerden kaçınmasına ve bunun sonucu olarak da bankaların kullandığı kredilerde daralma yaşanmasına yol açmıştır.

Bankaların kullandığı kredilerde daha sıkı şartlar benimsemesi, öncelikle KOBİ'leri ve bireysel tüketicileri olumsuz yönde etkilemiştir. Kredi verme işlemlerinde bankalarca öne sürülen; belli bir kredi geçmişine sahip olunması, kapsamlı dokümantasyon süreçlerine uyulması, kredi verilecek işletmede belli bir cironun üzerinde gelir elde edilmesi gibi şartlar ile kredilere karşılık talep edilen teminatlar, pazara yeni giren şirketler yahut bireysel tüketiciler açısından çoğu durumda karşılanması mümkün olmayan koşullar halini almıştır (Lodge 2002,

11). Bu durumun neticesi olarak, bankacılık sisteminin sunduğu kaynaklara erişimi büyük ölçüde zorlaşan KOBİ'ler ve bireysel tüketiciler, ihtiyaç duydukları sermayeyi elde etme noktasında kurumsal olmayan kaynaklara yönelmiştir. Kurumsal olmayan kaynaklar olarak aile üyelerinden ya da arkadaş çevresinden elde edilmeye çalışılan borçlar söz konusu sermaye ihtiyacını karşılamaya yetmemiş ve alternatif borçlanma araçlarına gereksinim duyulmuştur (Arner vd. 2015, 17).

Bu noktada, teknolojinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkan dijital iş modelleri, tüketici tercihlerinde farklı borçlanma araçlarına yönelik kayma yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle platform ekonomilerinin ortaya çıkışı, bankalarca sunulan klasik kredi modellerine alternatif teşkil eden, borca erişim süreçlerini kısaltan ve kimi durumlarda borçlanma maliyetlerini azaltan inovatif ürün ve hizmetlerin pazarda yer edinmesini sağlamıştır.

Yukarıda bahsedildiği üzere, 2008 ekonomik krizi sonucu mevcut finansal sistemde karşılanamayan kredi talepleri ile teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği farklı iş modellerine yönelik artan talepler, bu alanda başlıca iki tür FinTek modelini ortaya çıkarmıştır. Bunlar; borç alan ve veren bireysel yahut tüzel kişileri online bir platform altında buluşturan P2P (*peer to peer* - denkler arası) borçlanma modeli (*peer to peer lending*) ile KOBİ'lere, girişimci şirketlere ve projelerini geliştirmek adına fon ihtiyacı olan bireylere geniş bir yatırımcı grubundan sermaye toplama imkânı sağlayan kitle fonlaması (*equity crowdfunding*) modelidir (CBC 2017b, 42). Bu iki model sayesinde, sermaye ihtiyacını karşılamakta zorlanan bireyler ve teşebbüsler, bu ihtiyaçlarını giderebileceği alternatif kaynaklara sahip olabilmekteyken, yatırımcılar da klasik yatırım araçlarının dışında yeni yatırım araçlarından faydalanabilmektedir (Zhang vd. 2015, 61).

Online bir platform aracılığıyla fon fazlası olanlar ile fon ihtiyacı olanları bir araya getiren ve böylelikle bankaları devre dışı bırakan P2P borçlanma modelinde; her iki tarafın da kabul edebileceği fiyat seviyesinde fon fazlası olanlar yani yatırımcılar ile borç arayan kişiler arasında doğrudan borç ilişkisi kurulmaktadır (Vives 2017, 99). Bu işlemlere aracılık eden platform hizmetinde, kimi örneklerde sadece işlem başına sabit ücret alınmakta, kimi örneklerde ise işlem konusu borç tutarına göre değişken oranlarda komisyon ücreti alınmaktadır.

Bu ücretler, bankalarca toplanan mevduatların kredi olarak pazarlanmasına dayalı klasik modelde bankaların aldığı ücretlerle (faiz, dokümantasyon masrafları, teminatlandırma masrafları vs.) karşılaştırıldığında çoğu durumda oldukça düşük kalmaktadır. Bu bakımdan P2P borçlanma modeli, borçlanma işlemlerindeki aracılık ücretlerini büyük ölçüde azaltması yönüyle borçlanma maliyetinin düşmesine hizmet etmektedir. P2P borçlanma modelinde aracılık ücretlerinin düşük kalmasının nedeni olarak, bu modelde klasik borçlanma modelinde maliyet oluşturan birçok sürece ve yatırıma ihtiyaç duyulmaması gösterilebilir. Örneğin, bankalarca verilen kredilere dayanan klasik borçlanma sisteminde büyük ölçüde hazırlar arası süreçlere (*face to face*) tabi olunması, kredi veren kurumların yaygın bir şube ağı ve çok sayıda çalışana sahip olmasını gerektirmektedir. Dijital süreçler üzerinden işleyen P2P borçlanmada bu tür ihtiyaçlar ortadan kalkmakta, dolayısıyla bu ihtiyaçlara ilişkin maliyetlerden kaçınılabilmektedir. Bu yönüyle P2P borçlanma modeli, mevduattan yüksek getiri elde edemeyen yatırımcılar ile yüksek kredi maliyetleriyle karşılaşan müşterilerin ilgisini çeken bir FinTek çözümü niteliğindedir.²²

Bir diğer kaynak elde etme yöntemi olarak kitle fonlaması, özellikle girişimci teşebbüsler ile KOBİ'lerin finansman ihtiyacının giderilmesine hizmet eden bir FinTek modelidir. P2P borçlanma modeline benzer şekilde kitle fonlaması modeli de esasen bir platform ekonomisi işleyişine dayanmaktadır. Ancak P2P borçlanma modelinden farklı olarak kitle fonlaması modelinde, yatırımcılar ile sermaye ihtiyacı bulunanlar arasında salt borç ilişkisi kurulmamaktadır. Bunun yerine yatırımcılar, ellerindeki fonları şirketlerden hisse almak ve bu şirketlere ortak olmak suretiyle değerlendirmekte, şirketler ise sermaye ihtiyaçlarını bir nevi halka arz süreci üzerinden gidermektedir. Böylelikle yatırımcılar, P2P modelinin aksine sadece faiz getirisi yerine şirket üzerinde ortaklık statüsünden kaynaklı çok daha kapsamlı haklar ve getiriler elde etmektedir.²³

²² Finans sektöründe P2P modelinin etki gösterdiği bir diğer alan ise döviz alım-satım işlemleridir. Karşılıklı ihtiyaç duyulan döviz cinsine göre bireyleri eşleştirmeye imkân tanıyan bu iş modelinde, klasik döviz alım-satım işlemlerinde banka ve diğer araçların uyguladığı yüksek komisyonların aksine, çok düşük oranlarda aracılık ücretleri alınmaktadır.

²³ Bazı kitle fonlaması modellerinde ise yatırımcılar, sağladıkları fon karşılığında yatırım yaptıkları şirkete hissedar olmak yerine, yatırıma konu projeye ilişkin farklı haklar/getiriler elde etmektedir (*reward based crowdfunding*). Yatırım yapılan projeye konu ürünlere indirimli fiyatlardan ulaşma bu tür hak ve getirilere örnek gösterilebilir (EP 2018, 117).

Üç tarafı bulunan bu modelde, ellerindeki sermayeyi kârlı oranlar üzerinden değerlendirmek isteyen yatırımcılar ile finansman ihtiyacı bulunan KOBİ'leri online bir platform üzerinde buluşturan bir elektronik platform (e-platform) işletmecisi (FinTek şirketi) bulunmakta ve sistemin eşleştirici tarafını oluşturmaktadır. Pazardaki paydaşları bir araya getirme işlevi yönüyle e-platform, ürün ve hizmetlerin değerlendirilmesi amacıyla tüketicilerin katlanması gereken araştırma maliyetlerini (zaman, para vs.) önemli ölçüde düşürmektedir (Productivity Commission 2016, 140). Fon sağlayan olarak ise yatırımcılar, e-platformda ilan edilen bilgileri dikkate alarak risk, kârlılık vb. kıstaslara göre uygun buldukları şirketlere/projelere sermaye aktarmakta ve bu sermaye karşılığında birtakım haklar/getiriler elde etmektedir. Son olarak, ödünç/borç alan olarak şirketler/KOBİ'ler (hatta bazı kitle fonlaması modellerinde bireyler), e-platform üzerinden tanıtımını yaptıkları projelere ya da yatırımlara sermaye kaynağı oluşturmaya çalışmaktadır.²⁴ Sermaye toplama aracı olarak kitle fonlaması modeli, klasik halka arz ve borsada işlem gören şirket statüsü elde etmek için ihtiyaç duyulan çeşitli yasal gereklilikleri (ör. yeterli sermaye büyüklüğüne ulaşma) karşılayamayan şirketlerin geniş bir yatırımcı ağına ulaşmasına ve fon ihtiyacının giderilmesine hizmet etmektedir.

FinTek kaynaklı yeni borçlanma modelleri yaygınlık kazanmakta ise de pazarda karşılaşılan birtakım aksaklıklar ve rekabet sorunları, yenilikçi ürün ve hizmetlerin tüketiciler ile buluşmasını zorlaştırmakta ve pazardaki inovasyonu yavaşlatıcı etki göstermektedir. Özellikle, P2P ve kitle fonlaması modellerine yönelik hukuki çerçevenin yeterince oluşmaması, bu alana yönelik çeşitli güvenlik kaygılarının doğmasına neden olmaktadır. P2P ya da kitle fonlaması modellerinde işlemlere aracılık eden e-platformun siber saldırılar sonucu çökmesi, e-platform işletmecisinin iflas etmesi vb. durumlarda borç verenlerin uğrayabileceği zararların

²⁴ Kitle fonlaması örneklerinden biri, ABD merkezli “Kickstarter, PBC” şirketince geliştirilen “Kickstarter” projesidir. Bu projede, sanatçılardan, mühendislere kadar birçok alanda yenilikçi projelere sahip olup, bu projeleri hayata geçirecek maddi imkânlardan yoksun kişilerle, ilgi çekici projelere yatırım yapma arzusunda olan yatırımcılar buluşturulmaktadır. Bankaları aradan çıkararak yatırımcı ile girişimciyi bir araya getiren bu uygulama, bankalarca kullanılan kredilere alternatif teşkil etmesi açısından gelecek vaat etmekte ve yaygınlık kazanmaktadır. Nitekim 28.04.2009-11.02.2019 arası dönemde Kickstarter bünyesinde 157.726 adet projeye fon sağlanırken, bu fonların değeri 4.1 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır (bkz. <https://www.kickstarter.com/about?ref=global-footer>, Erişim Tarihi: 11.02.2019).

nasıl giderileceği yahut borç alanların kendileri veya projeleri/işletmeleri hakkında ilan ettiği bilgilerin güvenilirliğinin nasıl sağlanacağı sorunları (OECD 2015b, 12), P2P ve kitle fonlaması modellerinin geniş kitlelerce kullanılmasını zorlaştıran temel hususlardır. Yine bu alandaki hukuki belirsizlik nedeniyle e-platformlar üzerinden gerçekleştirilecek işlemlerde sahtecilik, dolandırıcılık, kara para aklama yahut terörün/suçun finansmanı gibi kriminal nitelikteki eylemlerde bulunulması ihtimali artmakta (EC 2017a, 8) ve söz konusu modellerin güvenilirliği tehlikeye düşmektedir. Bu noktada, inovatif iş çözümlerine yönelik kuralların oluşturularak borç verenler ve alanlar arasındaki hukuki ilişkinin net bir şekilde ortaya konması, pazarda yeni ürün ve hizmetlere ilişkin güvenlik kaygısını azaltacak ve alternatif iş çözümlerine yönelik müşteri geçişlerini kolaylaştırarak pazardaki rekabetin artmasına katkıda bulunacaktır. İnovatif iş modellerinin niteliklerine uygun *know your customer* (KYC)²⁵ yükümlülüklerini belirleyen ve tarafların hak ve sorumluluklarını açıkça ortaya koyan kuralların varlığı, borçlanma ve kitle fonlaması alanında yeni oyuncuların faaliyetlerinin kolaylaşmasına ve bu sayede tüketicilerin değişen ihtiyaçlarına uygun inovatif iş çözümlerinin geliştirilmesine ön ayak olacaktır. Keza, pazardaki yeni iş modellerine yönelik olarak siber güvenliğin sağlanması, sahteciliğin önlenmesi ve kişisel verilerin korunması gibi hususlarda tüketici güvenliğini garanti edecek düzenlemeler (Schneider vd. 2016), tüketicilerin yeni iş modellerine geçişini hızlandıracaktır.

Diğer taraftan, bu alana yönelik mevcut kuralların büyük ölçüde klasik iş modelleri gözetilerek oluşturulması, bu kuralların borçlanma ve sermaye toplamaya yönelik inovatif iş modelleri ile uyumsuzluğu sonucunu doğurmaktadır. Örneğin, kredi sözleşmelerinin ıslak imzalı fiziki metinler üzerinden akdedilmesini şart koşan kurallar, P2P ve kitle fonlaması gibi elektronik işlemlere dayalı iş modellerinin niteliklerine ters düşmektedir. Banka kredileri esas alınarak oluşturulan bu tür kurallar, yenilikçi hizmetler geliştiren teşebbüslerin faaliyetlerini zorlaştırmaktadır.

²⁵ Müşterilerin kimliğinin doğrulanması, satın alınan ürün ya da hizmetin illegal amaçlar için kullanılıp kullanılmayacağı araştırılması ve beyan edilen bilgilerin doğrulanması süreçlerini ifade eden KYC kuralları, başta finans sektörü olmak üzere düzenlenen piyasalara ilişkin güncel mevzuatta kendine yer edinmektedir. Özellikle kara para aklama, sahtecilik, dolandırıcılık ve terörün finansmanı gibi kriminal aktivitelerin engellenmesi adına oluşturulan KYC düzenlemeleri, müşterilerin sunulan ürün ve hizmetler üzerinden yasadışı eylemleri gerçekleştirme risklerinin teşebbüslerce değerlendirilmesini ve bu doğrultuda önlemler alınmasını amaçlamaktadır.

Borçlanma ve kitle fonlaması alanında FinTek şirketlerinin pazardaki yerleşik oyuncular ile rekabet ederken üstesinden gelmesi gereken bir diğer husus, çift taraflı pazarlardan²⁶ kaynaklanan şebeke etkileridir (Koç 2013, 11). Bankaların uzun yıllara dayanan faaliyetleri sonucu hem borç alan hem de yatırımcı tarafında ulaştığı geniş müşteri kitlesi karşısında, yeterli müşteri kitlesinden yoksun yeni oyuncuların geliştirdiği inovatif iş modellerinin kullanıcılar açısından cazip hale gelmesi zorlaşmakta ve bu nedenle yerleşik oyunculardan FinTek şirketlerine doğru müşteri geçişi yavaşlamaktadır. Şebeke etkilerinin bir diğer yansıması olarak, pazarda kendine yer edinmeye çalışan teşebbüsler, geliştirdikleri ürün ve hizmetleri pazarlamak için yerleşik teşebbüslere nazaran daha büyük gayret sarf etmek zorunda kalabilmektedir. Diğer taraftan, bankaların kullandığı kredilerin ana kaynağı olan mevduatların, birçok mevduat sahibi açısından bir yatırım tercihinden ziyade günlük işlemlerin (ör. para transferi, fatura ödeme vs.) gerçekleştirilmesi için bir araç olarak görülmesi, bankaların düşük faiz oranlarından mevduat toplayabilmesini mümkün kılmakta ve bankaların kredi verirken bu düşük maliyetli mevduatlardan yararlanmasını sağlamaktadır (Vives 2017, 101; CBC 2017b, 44). P2P borçlanma ve kitle fonlaması gibi modellerde ise fon sağlayanların en büyük önceliği kullandırılan fonlardan yüksek getiri elde etmektir. Bu durum ise pazardaki yeni oyuncuların yerleşik oyuncular ile rekabet etme gücünü zayıflatmaktadır. Ancak pazardaki bu tür durumlar, pazarın kendi mekanizmaları içerisinde aşılması gereken aksaklıklar niteliğindedir (Teece ve Coleman 1998). Rekabet otoritelerinin bu süreçte gözetmesi gereken hususlar ise, yerleşik oyuncuların şebeke etkilerinden yararlanarak dışlayıcı uygulamalara başvurmasını önlemek ve müşteri geçişlerinin önündeki engelleri kaldırmak olmalıdır (OECD 2009, 53).

²⁶ Çift Taraflı Pazar (*Two-Sided Market*): Pazarın bir tarafındakilerin, pazarın konusunu oluşturan ürün ya da hizmete atfettiği değerini sadece o ürün ya da hizmetin niteliklerine değil, pazarın diğer tarafındakilerin sayısına da bağlı olduğu pazarlardır (Epstein 2005, 551). Finans sektöründe çift taraflı pazarlara örnek olarak banka ve kredi kartları pazarı gösterilebilir. Bir kartı ihraç eden banka, farklı talep yapısına sahip müşteri topluluklarına (kart kullanıcısı müşteriler ile üye işyeri sözleşmesi kapsamında hizmet sunulan işyerleri) hizmet sunmaktadır. Bu bakımdan, bir banka veya kredi kartı sisteminde kartı kabul eden işyeri sayısındaki artış, bu kartın kullanıcısı konumundaki müşterilerin ilgili karta atfettiği değeri arttırdığı gibi, kartı kullananların sayısındaki artış da bu kartı kabul eden işyerlerinin karta atfettiği değeri arttırmaktadır. Keza, kart hâmillerinin kartı kullanım sıklığı, işyerleri nezdinde ilgili kart sisteminin değerini yükseltmektedir (Rochet ve Tirole 2004, 5).

Alternatif borçlanma modellerine yönelik inovatif ürün ve hizmetlerin pazarda yer edinmesini geciktiren bir diğer husus, yerleşik finansal oyuncuların uzun yıllara dayanan faaliyetleri sonucu ulaştıkları ölçek ve kapsam ekonomisi kaynaklı maliyet avantajlarıdır. Özellikle, birçok finansal ürün ve hizmet sunan bir bankanın katlandığı regülatif kurallara uyum maliyetinin bankanın toplam gelirine oranı ile tek ya da sınırlı sayıda finansal ürün ve hizmet sunan bir FinTek şirketinin katlandığı regülatif kurallara uyum maliyetinin bu şirketin toplam gelirine oranı arasında büyük fark bulunmaktadır. Bu bakımdan, herhangi bir finansal ürün ve hizmetin sunulmasına yönelik regülatif sabit maliyetler (ör. lisans elde edilmesine ilişkin maliyetler, üye olunması gereken meslek birliklerine vs. ilişkin ücretler, aidatlar), yerleşik finansal oyuncuları pazara yeni giren oyunculara karşı avantajlı konuma getirmekte ve pazardaki rekabeti FinTek şirketleri aleyhine zorlaştırmaktadır (Productivity Commission 2018, 136). Pazarda gözlemlenen bu tarz aksaklıkların üstesinden gelinmesi ve rekabet ortamının tesisi için ihtiyaç duyulan başlıca husus ise, pazardaki oyuncuların faaliyetleriyle orantılı yükümlülükler öngören düzenleyici kuralların varlığı olup bu kuralların oluşturulması sürecinde düzenleyici otoriteler ile rekabet otoritelerinin işbirliği önem taşımaktadır.

2.2.3. Yatırım Danışmanlığı Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları

FinTek kaynaklı gelişmelerle birlikte hızlı bir dönüşüme uğrayan finansal alanlardan bir diğeri yatırım danışmanlığı hizmetleridir. Yatırım danışmanlığı hizmetleri, birçok alt segment özelinde incelenebilmekle beraber FinTek açısından “bireysel yatırımcıya yönelik yatırım danışmanlığı faaliyetleri” ön plana çıkmaktadır. Küçük birikimlerin etkin bir şekilde değerlendirilerek genel refahın artırılması amacına hizmet eden bireysel yatırımcıya yönelik danışmanlık faaliyetlerinde, hane halkı birikimleri kârlı yatırımlara yönlendirilmekte ve böylelikle bireysel yatırımcıların alternatif yatırım araçlarından faydalanması sağlanmaktadır. Bu çerçevede, yatırım danışmanlığı hem hane halkı servetinin artması hem de yatırımlara kaynak sağlanması işlevlerini yerine getirmesi nedeniyle ülke ekonomileri üzerinde kritik öneme sahip bir iş kolu niteliğindedir.

Yatırım danışmanlığı alanında mevcut sistemde, bireysel yatırımcılara ait birikimlerin değerlendirilmesi amacıyla danışmanlık ve portföy yönetim hizmeti alınabilecek farklı alternatifler bulunmaktadır. Bu kapsamda, başta portföy yönetim şirketleri, yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, yatırım fonları ve brokerler olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar, bireysel yatırımcılara danışmanlık hizmeti sunmakta ve bu hizmetler karşılığında çeşitli ücret ve komisyonlar almaktadır. Her ne kadar mevcut yapıda yatırımcıların danışmanlık hizmeti alabileceği çeşitli seçenekler bulunsa da klasik yatırım danışmanlığı hizmetlerinde tüketicilerin karşılaştığı birtakım sorunlar ve pazar aksaklıkları bulunmaktadır. Örneğin, bireysel yatırımcının danışmanlık hizmeti aldığı veya yatırım portföyünün yönetimini bıraktığı kuruluşun (fon şirketi, yatırım ortaklığı, portföy şirketi vs.) bankalarla ilişkili olması durumunda (ör. bir banka ile aynı şirket grubu içerisinde yer alması ya da banka ile ortak projeler geliştirmesi) ilgili danışmanlık kuruluşu, bireysel yatırımcıyı daha kârlı opsiyonlar varken ilişkili olduğu bankaya ait varlıklara yönlendirebilmektedir (CBC 2017b, 57). Keza, yatırım danışmanlığı hizmeti sunan kuruluş, portföyünü yönettiği bireysel yatırımcıyı, getirisi aynı veya düşük olmasına rağmen komisyon ücreti (danışmanlık ücreti) yüksek olan yatırım seçeneklerine yönlendirebilmektedir (*principal agent issue*). Bu durum, nihai olarak bireylerin, yatırımlarından daha düşük getiri elde etmesine neden olmaktadır.

Yatırımcılar ile profesyonel danışmanlar arasındaki birebir görüşmelere dayalı klasik yatırım danışmanlığı modelinde karşılaşılan bir diğer aksaklık ise, bireysel yatırımcının aldığı danışmanlık hizmeti karşılığında ödediği ücret hakkında gereken farkındalıktan yoksun olmasıdır (Vezzoso 2018, 33). Klasik modelde danışmanlık ücretinin genellikle değişik oranlardaki komisyonlardan oluşması, bireysel yatırımcıların söz konusu gömülü ücretleri karşılaştırıp pazar araştırması yapmasını zorlaştırmaktadır (Lopez vd. 2015, 159). Söz konusu bilgi asimetrisi, yatırım danışmanlığı alanında tüketicilerin yeterli finansal okuryazarlığa sahip olmaması ile birleştiğinde, pazarda tüketim ataletinin²⁷ doğmasına neden olmaktadır.

²⁷ Tüketim Ataleti (*Consumer Inertia*): Bir ürünün/hizmetin alımında gereken araştırmanın yapılmaması veya yeterli farkındalıktan yoksun olunması gibi nedenlerle tüketicilerin, kendi ihtiyaçlarına daha uygun, kaliteli veya az maliyetli ürünlere/hizmetlere yönelmemesini ifade etmektedir (Yanamandram ve White 2004).

Pazarda karşılaşılan bu tür aksaklıkların yanı sıra, teknolojinin gelişimine bağlı olarak internet kullanımının yaygınlaşması ile online tabanlı hizmet alımına yönelik talebin artması (Yasav 2015, 170), yatırım danışmanlığı alanında tüketici tercihlerindeki değişimi beraberinde getirmiştir. İlâveten, klasik yatırım danışmanlığı hizmetlerinin yatırımcılar ile profesyoneller arasındaki görüşmeler üzerinden sunulması, birebir görüşmelere ayıracak yeterli vakti olmayan veya bu tür görüşmeler üzerinden danışmanlık hizmeti alma alışkanlığı edinmemiş bireylerin, otomasyona dayalı basit ve ucuz iş modelleri arayışına girmesine neden olmuştur.

Bireysel yatırımcı tarafındaki bu arayışa karşılık, yatırım danışmanlığı alanında yapay zekâ, algoritma ve makine öğrenmesi gibi teknolojilerden faydalanılarak geliştirilen çeşitli FinTek çözümleri, pazarda yer edinmeye başlamıştır. Söz konusu çözümlerin en dikkat çekenini ise, yatırımcının risk ve kârlılık tercihlerine göre yatırım tavsiyeleri sunan robo-danışmanlardır (*robo-advisors*). Online danışmanlık hizmetleri olarak da adlandırılacak robo-danışmanlıkta, oluşturulan algoritmalar aracılığıyla risk, getiri, kârlılık ve vade gibi kıstaslara göre model yatırım portföyleri oluşturulmaktadır (Statista 2017, 10). İkinci aşamada, yatırımcının sahip olduğu sermaye miktarı, yatırımcının katlanabileceği risk ve yatırımcının öncelikli beklentileri başta olmak üzere çeşitli parametreler gözetilerek model yatırımcı profilleri oluşturulmaktadır. Üçüncü ve son aşamada ise model yatırımcı profilleri, kendilerine uygun model yatırım portföyleriyle eşleştirilmektedir (EP 2018, 69). Danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyan yatırımcı, kendisine ve yatırım beklentilerine dair bilgileri dijital ortamda robo-danışmanı ile paylaşmakta, robo-danışman ise bu bilgileri algoritmik olarak değerlendirerek en uygun yatırım portföyü modeliyle eşleştirmektedir.

Robo-danışmanlar sayesinde yatırımcılar, daha basit, erişilebilir ve güncel veriler üzerinden kurgulanmış yatırım danışmanlığı hizmeti alabilmekte ve online çalışma modeliyle fiziki sınırlamalara bağlı kalmaksızın yatırım tavsiyeleri edinebilmektedir. Ayrıca, oluşturulan model portföyler ve model yatırımcı profilleri üzerinden yürütülen otomasyona dayalı iş çözümü sayesinde marjinal portföy yönetim maliyeti en aza indirgenmiş olmaktadır (CBC 2017b, 58). Bunun yanı sıra, robo-danışmanlık modelini benimseyen FinTek şirketleri genellikle

değişken oranlı komisyonlar yerine sabit ücretler üzerinden hizmet sunmakta ve böylelikle danışmanlık ücretlerinin klasik sisteme kıyasla daha düşük seviyelerde kalması sağlanmaktadır. Diğer taraftan, online yatırım danışmanlığı modeli sayesinde klasik sistemin aksine, yatırım danışmanlığı hizmeti sunulması için profesyonel bir danışman kadrosu ile yaygın bir şube ağına sahip olunmasına yönelik ihtiyaçlar büyük ölçüde azaltılmaktadır (EP 2018, 18). Maliyet oluşturan söz konusu gereksinimlerin inovatif çözümlerle aşılmasının sonucu olarak FinTek şirketleri, yatırım danışmanlığı faaliyetlerinin sunumunda tasarruf sağlamak ve danışmanlık hizmetlerinin daha ucuz ve efektif bir şekilde sunulmasını mümkün hale getirmektedir (Belli 2016, 21). Bu bakımdan, robo-danışmanlık faaliyetleri yürüten FinTek şirketleri, pazardaki yerleşik oyuncular üzerinde fiyatların aşağı çekilmesine yönelik rekabetçi baskı uygulamaktadır (Accenture 2015, 11).

Pazardaki rekabete olumlu etkilerine rağmen yatırım danışmanlığı alanındaki FinTek çözümlerinin geniş kitlelerce benimsenmesini geciktiren birtakım hususlar bulunmaktadır. Bunların en önde geleni ise, tüketicilerin alternatif ürünler arasında geçiş yapmasını zorlaştıran engellerdir (ACM 2016, 5). Söz konusu engelleri teknik ve mali engeller olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Teknik engeller, farklı çalışma modellerine dayalı sistemler arasında portföy transferini zorlaştıran engellerdir. Örneğin, e-imza ile dijital ortamda akdedilen sözleşmelere dayanan işleyişe sahip modeller ile ıslak imza ile fiziki ortamda akdedilen sözleşmelere dayanan işleyişe sahip modeller arasındaki portföy transferinin önündeki engeller, yatırımcıların kolay bir şekilde alternatif hizmetler arasında geçiş yapmasını güçleştirmektedir. Mali engeller ise, yatırım portföyünü taşımanın maliyetine ilişkin engellerdir. Örneğin, bir portföy şirketindeki hesabı kapatmanın maliyeti (cayma cezası vs.) ile robo-danışman nezdinde yeni bir hesap açmanın zaman ve para maliyetleri, bireylerin pazardaki yeni iş modellerine geçişini yavaşlatmaktadır (Lemley ve McGowan 1998).

Sonuç olarak, pazardaki inovatif gelişmeler sonucu ortaya çıkan robo-danışmanlığa dayalı iş modelleri, pazardaki yerleşik oyuncuların yanı sıra pazara yeni giren FinTek şirketlerinin de bu alanda etkin bir şekilde faaliyet göstermesini sağlamaktadır. Pazardaki oyuncu sayısının ve buna bağlı olarak rekabetin artmasının bir neticesi olarak, tüketicilerin yatırım danışmanlığı hizmeti alma noktasında

sahip olduğu seçenekler çeşitlenmekte, bu hizmetler daha ucuz ve etkin bir şekilde tüketiciler ile buluşmakta ve nihai olarak tüketici refahı artmaktadır. Alternatif yatırım araçlarına erişimi kolaylaştırma ve bu yönde tüketici alışkanlıklarını değiştirme potansiyeline sahip FinTek çözümlerinin özellikle Türkiye gibi bireysel yatırımcılar açısından mevduat birikimleri dışında finansal yatırım opsiyonları yeteri kadar derinlik kazanmamış ülkelerde yaygınlık kazanması, pazardaki rekabeti arttırmakta ve bireysel yatırımcıların daha kârlı yatırımlara yönelmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan, yenilikçi iş modellerinin niteliklerine uygun kuralların oluşturulması ve böylelikle pazara girişin kolaylaştırılması amacıyla ilgili düzenleyici otoriteler nezdinde yürütülecek rekabet savunuculuğu faaliyetleri (OECD 2017c, 6), pazardaki inovasyonun sürekliliği bağlamında önem arz etmektedir. Rekabet savunuculuğu faaliyetlerinin yanı sıra, pazardaki yerleşik teşebbüslerin rekabet karşıtı ayrımcı/dışlayıcı eylemleri neticesinde ortaya çıkan ve alternatif ürünler/hizmetler arasında tüketici geçişlerini zorlaştıran engellerin kaldırılarak pazarın daha rekabetçi olmasının sağlanması, önümüzdeki süreçte rekabet otoritelerinin yatırım danışmanlığı alanındaki öncelikleri arasında yer almaktadır (Loo 2017, 27).

2.2.4. Sigortacılık Alanında FinTek ve Karşılaşılan Rekabet Sorunları

Yenilikçi iş modellerinin ağırlık kazandığı bir diğer finansal alan olarak sigortacılık sektörü ön plana çıkmaktadır (Allen&Overy 2017, 4). İnternet erişiminin artması ve mobil uygulamalar üzerinden hizmet alımının yaygınlık kazanması, sigortacılık sektöründe dijital tabanlı iş akışlarının doğmasına neden olmuştur (Yurdakul ve Dalkılıç 2016, 65). Öyle ki, sigortacılık alanındaki finansal teknolojileri ifade etmek üzere uluslararası yazında, İngilizce “*insurance*” (sigorta) ve “*technology*” (teknoloji) kelimelerinin birleşiminden doğan “*InsurTech*” terimi kullanılmakta ve FinTek’in bir alt kırılımı olarak araştırmalara konu olmaktadır (Accenture 2017, 3; OECD 2017b).

Klasik sigortacılık faaliyetleri incelendiğinde, sigorta ettiren-sigortalı-lehtar arasındaki ilişkilerin kanun ve ikincil düzenlemeler yoluyla sıkı bir şekilde düzenlendiği, yüksek regülatif maliyetler başta olmak üzere çeşitli pazara giriş engellerinin bulunduğu, pazarın yüksek sermayeye sahip oyuncular tarafından

domine edildiği ve genellikle oligopolistik özellikler barındığı gözlemlenmektedir. Söz konusu şartların bir sonucu olarak sigortacılık faaliyetleri, uzun dönemdir uygulanagelen ve herhangi esaslı bir değişikliğe uğramamış iş akışlarına dayanmakta ve bu yönüyle statik bir pazar görünümü arz etmektedir. Pazarın söz konusu statik yapısı, sigortacılık faaliyetlerine yönelik müşteri beklentileri ile müşterilere sunulan hizmetlerin nitelikleri arasındaki farkın açılmasına neden olmakta ve sigortacılık faaliyetlerini yıkıcı inovasyon etkisine açık hale getirmektedir (PwC 2016b, 17).

Teknolojinin sunduğu imkânlarla oluşturulan algoritmik hesaplamalar aracılığıyla büyük çaptaki verilerin işlenebilmesi ve anlamlı çıktılar elde edilebilmesi, milyonlarca müşteriye ait verilerin işlendiği sigortacılık sektöründe farklı iş akışlarının doğmasını sağlamıştır. Nitekim ödeme hizmetleri yahut borçlanma işlemleri alanlarına kıyasla yavaş bir ilerleme gösterse de bu alana yönelik FinTek kaynaklı yeni iş modelleri, yaygınlık kazanmaktadır (OECD 2017a, 15). Örneğin, giyilebilen/takılabilen teknolojiler yahut geliştirilen yazılımlar sayesinde sigorta ettirilen malın günlük kullanım süresi ile kullanım şekillerine göre sigorta priminin belirlenmesine yönelik FinTek çözümleri, klasik risk değerlendirme ve prim tahakkuk araçlarını esaslı değişikliklere uğratma potansiyeline sahip gelişmeler olarak dikkat çekmektedir.²⁸ Söz konusu iş modelleri sayesinde, klasik hesaplama yöntemleriyle yapılması mümkün olmayan ölçüde bireyselleştirilmiş risk analizleri yapılabilmekte²⁹ ve her bir kişi özelinde en uygun sigorta primi belirlenebilmektedir (PwC 2016b, 10). Bu durumun bir yansıması olarak, devasa sigorta portföylerini yönetmek durumunda kalan sigorta şirketleri, FinTek şirketleri tarafından geliştirilen iş çözümleri sayesinde sundukları hizmetleri daha etkin bir şekilde tüketicilerle buluşturabilmektedir.

Yukarıda yer verildiği üzere, sigortacılık sektöründe çeşitli FinTek gelişmelerine tanık olunsa da sektörün sıkı bir düzenlemeye tabi olması, yeni

²⁸ PwC tarafından yapılan araştırmada (2017b, 5), araştırmaya katkı veren sigorta sektörü paydaşlarının %94'ü, daha iyi risk değerlendirmesine yönelik yeniliklerin sektördeki en önemli inovasyon trendi olduğunu belirtmiştir.

²⁹ Bireyselleştirilmiş risk analizlerini mümkün kılan teknolojilere örnek olarak, taşıt sigortalarına yönelik FinTek çözümleri gösterilebilir. Sigorta şirketlerine periyodik olarak sürüş verilerini ileten araç içi cihazlar, her bir sigortalı araç özelinde bireyselleştirilmiş risk analizini mümkün kılmakta ve bu sayede kişi için ideal sigorta primi belirlenebilmektedir (EC 2017a, 9).

ürün ve hizmetlerin pazarda yaygınlık kazanmasını geciktirmektedir. Benimsenen regülatif kuralların klasik sigortacılık ve aktüerya prensipleri gözetilerek oluşturulması, inovatif iş çözümlerinin mevcut hukuki çerçevenin dışında kalmasına ve bunun sonucu olarak FinTek şirketlerinin ürün ve hizmetlerini pazarlamada zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, inovasyonu sekteye uğratarak nihai olarak pazardaki rekabete zarar vermektedir. Bu noktada, sektörün regülasyonunda hâkim olan temel amaçlar (ör. tüketicinin korunması, toplanan primlerin uygun yönetimi, sorumluluk tayini, kişisel verilerin gizliliği, vs.) göz önünde tutulmaya devam edilerek düzenleyici kuralların inovasyona açık kapı bırakacak şekilde yeniden oluşturulması ve bu süreçte asimetrik regülasyonun tercih edilerek FinTek çözümlerinin niteliğine uygun özel kuralların benimsenmesi (Arner vd. 2015, 27), bu alandaki rekabetin ve ürün çeşitliliğinin artmasını sağlayacaktır. Bu bakımdan, sigortacılık sektöründe yeni iş modellerinin yaygınlaşmasını kolaylaştıracak bir yaklaşım sergilenmesi (OECD 2017b, 41), pazardaki inovasyonun sürekliliği noktasında kritik öneme sahiptir.

BÖLÜM 3

AB VE TÜRKİYE'DE FİNTEK'E YAKLAŞIM

Çalışmanın bir önceki bölümünde, FinTek'in finans sektörü üzerindeki etkilerine değinilmiş ve olası rekabet karşıtı eylemler ile pazar aksaklıkları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde ise, FinTek'e ilişkin AB ve Türkiye'de benimsenen yaklaşımlar ve uygulanan politikalar üzerinde durulacaktır. Ancak belirtmelidir ki, FinTek'in yeni ve gelişmekte olan bir alan olması, bu alandaki rekabet sorunlarının çözümüne ilişkin içtihatların yerleşmemesi ve kararların henüz olgunluk kazanmamış olması sonucunu doğurmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın üçüncü bölümünde, özellikle Komisyon'un FinTek'e yaklaşımı, vaka uygulamalarından ziyade yürürlüğe giren düzenlemeler ve açıklanan politikalar üzerinden anlatılacaktır.

3.1. AB'DE FİNTEK'E YAKLAŞIM VE REGÜLATİF YANSIMALARI

FinTek'in finansal pazarlar üzerindeki artan etkisine paralel olarak AB ve AB üyesi ülkelerde FinTek'in rekabet hukuku bağlamında nasıl ele alınması gerektiği tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle, AB'nin temel öncelikleri arasında yer alan üye ülkeler arasında entegre bir finansal sistemin kurulması hedefi kapsamında FinTek'in uygun bir araç olarak değerlendirilmesi (Milne 2016, 148; EP 2018, 17), AB'nin yetkili organlarının FinTek üzerine yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Komisyon, kurulması planlanan Sermaye Piyasaları Birliğine (*Capital Markets Union*) ilişkin yayınladığı bildiri (EC 2016a) FinTek alanındaki potansiyele değinmiş ve konuya ilişkin yaklaşımını ortaya koymuştur. Komisyon bu bildiri, teknolojinin finans sektöründe hızlı bir dönüşüme neden olduğuna ve tüketicilere daha geniş bir tercih yelpazesinin sunulmasına hizmet ederek tüketici

yararına katkıda bulunduğuna dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, teknolojinin finans sektörü üzerindeki inovatif potansiyelinin kullanılması gerektiği belirtilmiş ve Komisyon'un FinTek alanındaki gelişmelere destek olmaya çalışacağı vurgulanarak AB genelinde koordineli politikaların izleneceği ifade edilmiştir (EC 2016a, 2).

Komisyon, 2017 yılı Yönetim Planında ise, hızlı bir gelişim içerisindeki elektronik ödemeler pazarında geleneksel kuruluşların (ör. bankalar ve VISA, Mastercard gibi kartlı ödeme sistemi işleticileri), hâlihazırdaki güçlü konumlarını korumak amacıyla rekabet kurallarını ihlal edip etmeyeceklerini dikkatle izleyeceğini ilan ederek olası rekabet ihlallerine dikkat çekmiştir (EC 2016b, 11). Komisyon ayrıca, hâlihazırda faaliyet gösterdikleri pazarlarda güçlü bir konuma sahip olan ve finansal pazarlarda faaliyet göstermeye başlayacak yeni oyuncuların (ör. mobil cihaz üreticileri, işletim sistemi sağlayıcıları, arama motoru operatörleri), faaliyet gösterecekleri pazarlarda tekel oluşturmak adına başka pazarlardaki güçlü konumlarından faydalanıp faydalanmayacaklarını yakından takip edeceğini belirtmiştir. Komisyon'un FinTek'e ilişkin yol haritasının ortaya konduğu FinTek Aksiyon Planında ise, benimsenecek politikalarda finans sektöründe istikrarın sağlanması ve tüketicinin korunması amaçları gözetilirken aynı zamanda inovasyonun da destekleneceği ifade edilmiştir (EC 2018, 18).

Bunun yanı sıra Komisyon, finansal teknolojilerde yaşanan gelişmeleri yakından takip edebilmek ve bu alandaki yeniliklerden sistematik bir şekilde yararlanabilmek amacıyla "Finansal Teknoloji Çalışma Grubu" oluşturulduğunu duyurmuştur (EC 2017b). Çalışma grubunun faaliyetlerine ilişkin yayımlanan bildiriye, FinTek'in sektörler arası doğası gereği, teknolojik inovasyona geniş bir perspektif sunacak multidisipliner yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Aynı bildiriye çalışma grubunun amaçları da açıklanmıştır. Buna göre, çalışma grubunun faaliyetlerindeki üç temel amaç şunlardır:

- Tüm politika çalışmalarında teknolojik yeniliklerin dikkate alınmasını sağlamak,
- Mevcut yasaların ve politikaların dijital çağın amaçlarına uygun olup olmadığını değerlendirmek,

- FinTek odaklı potansiyel fırsatları değerlendirebilecek eylem ve önerileri belirlemek ve aynı zamanda muhtemel riskleri tespit etmek.

Regülasyon bağlamında AB'deki en dikkat çeken düzenleme ise, ödeme hizmetleri sektöründe faaliyet gösteren bankalar ile banka dışı kuruluşlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve 25.11.2015 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilen yeni Ödeme Hizmetleri Direktifi 2'dir (*Payment Services Directive 2 - PSD2*). 2007 yılında yürürlüğe giren Ödeme Hizmetleri Direktifi 1 (*Payment Services Directive 1 - PSD1*) ile pazarda banka dışı ödeme hizmeti sağlayıcısı kuruluşlar tanımlanmış ve pazarda yeni oyuncuların faaliyet göstermesinin hukuki altyapısı oluşturulmuştur. Bununla birlikte, PSD1'in pazardaki yeni oyuncuların karşılaştığı birtakım zorluklara çözüm getirememesi ve pazardaki gelişmelere cevap vermekte zorlanması nedeniyle pazarın dinamiklerine uygun yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu ihtiyaç ve pazardaki güncel gelişmeler dikkate alınarak hazırlanan PSD2 düzenlemesiyle, ödeme işlemlerinin güvenilirliğinin sağlanması ve pazardaki inovasyon ile rekabetin artışı hedeflenmiştir. Rekabet hukuku açısından PSD2'deki en dikkat çeken düzenleme ise, ödeme hizmeti sunan kuruluşların belli koşullar altında kullanıcıların bankalardaki hesaplarına erişim sağlamasını öngören düzenlemedir. PSD2'nin 36. maddesinde vücut bulan ve "hesaplara erişim hakkı" olarak ifade edilen söz konusu düzenlemede üye devletlere, "*ödeme kurumlarının, kredi kuruluşlarının ödeme hesap hizmetlerine tarafsız, ayrımcı olmayan ve orantılı koşullarda erişmesini sağlama*" görevi yüklenmiştir. Aynı maddede söz konusu erişimin, "*engelsiz ve etkili bir şekilde ödeme hizmetleri sunabilmesini sağlayacak kapsamda olması*" gerektiği belirtilmiş ve erişim sağlamayı reddeden kredi kuruluşunun, reddetme nedenine ilişkin olarak yetkili makama makul sebepler sunması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Buna göre, gereken şartları yerine getiren kuruluşların sunacağı çeşitli ödeme hizmetleri için bankalar, hesap sahibinin rızası doğrultusunda kişilerin bankalardaki hesaplarına bu kuruluşların erişim sağlamasına izin verme ve anılan kuruluşlara bu kapsamda altyapı hizmeti verme yükümlülüğü altına girmiştir. Böylelikle, klasik bankacılık hizmetlerinin yanı sıra bankaların, üçüncü taraf ödeme hizmeti sağlayıcılara platform hizmeti vermesi öngörülmüştür (Beek 2017, 166).³⁰ PSD2 ile banka dışı

³⁰ Bankaların sunacağı erişim hizmetinin "uygulama programlama arayüzü" aracılığıyla verilmesi öngörülmektedir.

hizmet sağlayıcıların daha aktif bir şekilde faaliyet göstermesi, pazarda rekabetin artması ve ödeme hizmetlerinin çeşitlenip daha yenilikçi ve erişilebilir olması beklenmektedir.

AB’de FinTek’e ilişkin yukarıda yer verilen çeşitli aksiyon planları ve düzenleyici müdahaleler söz konusu olmakla birlikte, bu alana ilişkin rekabet hukuku kapsamında incelenebilecek herhangi bir Komisyon kararı henüz bulunmamaktadır. Nitekim Avrupa Parlamentosu bünyesinde hazırlanan ve finansal teknolojiler alanında karşılaşılabilecek rekabet sorunlarının ele alındığı çalışmada, FinTek’in çok yeni ve gelişmekte olan bir alan olduğu ve bu nedenle olası rekabet sorunlarına nasıl yaklaşılması gerektiğine dair yerleşmiş vaka uygulamaları ile rekabet otoritesi kararlarının henüz oluşmadığı belirtilmiştir (EP 2018, 11). Ancak hâlihazırda yürütülen incelemelerin nihayete ermesi ve bu alana ilişkin vaka uygulamalarının artmasıyla birlikte, Komisyon’un rekabet hukuku açısından FinTek’e yönelik içtihatlarının oluşması beklenmektedir.

Komisyon’un yanı sıra, AB üyesi devletler de FinTek’e ilişkin politika çalışmaları yürütmekte ve bu kapsamda çeşitli uygulamalar hayata geçirmektedir. Bu uygulamaların başında ise Birleşik Krallık, Hollanda vb. ülkelerde yürürlüğe konulan “kum havuzu” (*sandbox*) uygulamaları gelmektedir. Mevcut düzenleyici çerçevenin dışında kalan yeni finansal ürün ve hizmetlerin, birtakım düzenleyici kurallardan istisna tutularak kontrollü bir ortamda denenmesine imkân tanıyan kum havuzları, bir taraftan kamu otoritelerinin pazardaki yeni ürün ve hizmetlere ilişkin deneyimini artırmakta, diğer taraftan sektördeki oyuncuların, geliştirdikleri inovatif ürün ve hizmetleri test edebilmesine olanak sağlamaktadır.

Bu noktada, FinTek bağlamında incelenebilecek bir karar olması nedeniyle Alman rekabet otoritesi Bundeskartellamt’ın *Deutsche Kreditwirtschaft* kararına,³¹ yer verilmesi uygun olacaktır. Alman Bankacılık Endüstrisi Komitesinin online bankacılık alanında belirlediği standartların ele alındığı kararda, belirlenen bu standartların farklı ödeme hizmeti sağlayıcıları arasındaki rekabete etkileri incelenmiştir. Kararda yer verildiği üzere, Alman Bankacılık Endüstrisi Komitesince online bankacılık işlemlerinde geçerli olmak üzere

³¹ Bundeskartellamt’ın 29.06.2016 tarih ve B4-71/10 sayılı *Deutsche Kreditwirtschaft* kararı (https://futureofeuropainfintech.com/assets/Convenience_Translation_German_FCO_Decision_B4-71-10_EN.pdf, Erişim Tarihi: 05.03.2019).

çeşitli koşullar belirlenmekte ve bu koşullar, Almanya’da faaliyet gösteren tüm bankalarca uygulanmaktadır. Söz konusu koşullar arasında, internet üzerinden gerçekleştirilen ödemelerde kullanılmak üzere “kimlik doğrulama” işlevini yerine getiren “PIN” (*Personal Identification Number*) ile “işlem onaylama” işlevini yerine getiren “TAN” (*Transaction Authentication Number*) özelliklerine dair kurallar da yer almaktadır. Bu kurallara göre, online bankacılık müşterileri, kendilerine ait PIN ve TAN bilgilerini banka dışı ödeme hizmeti sağlayıcıları tarafından sunulan ödeme çözümlerinde kullanamamaktadır. Kararda bu kuralın, banka dışı hizmet sağlayıcılar tarafından geliştirilen inovatif ürün ve hizmetlerin pazarda kullanılmasını engellediği ve farklı ödeme hizmeti sağlayıcıları arasındaki rekabeti bozucu nitelikte olduğu belirtilmiştir. Kararda ayrıca, internet üzerinden gerçekleştirilecek ödeme işlemleri için çeşitli güvenlik standartlarının gerekli olduğu ve bu kapsamda birtakım koşulların benimsenebileceği kabul edilmekle birlikte, bahsi geçen koşulların online bankacılık işlemlerinin güvenilirliğinin sağlanması için gerekli olmaktan ziyade banka dışı rakiplerin faaliyetlerini engelleyici nitelikte olduğu ifade edilmiştir.

Kararın sonucunda ise PSD2’ye değinilmiş ve PSD2’ye uyum yükümlülüğünün bir sonucu olarak ülke mevzuatında gereken değişikliklerin yapılmasıyla bu tarz sorunların önüne geçileceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda, 2018 yılı itibariyle ulusal mevzuatın PSD2 ile uyumlaştırılacak olması ve ilgili tarafların talebi doğrultusunda Bundeskartellamt, Alman Bankacılık Endüstrisi Komitesinin online bankacılık alanında belirlediği standartların rekabeti bozucu nitelikte olduğunu deklare etmekle yetinmiş ve kararın icrai olarak derhal uygulanabilirliğini askıya almıştır. Anılan koşulların değiştirilmesi noktasında kesin takvim belirlenmemiş ve taraflar sıkı bir yükümlülük altına girmemiştir. Bununla birlikte, kararda yer verilen tespitlerin, ilgili merciler tarafından yürürlüğe konulacak düzenlemelerde dikkate alınabileceği belirtilmiştir.

3.2. TÜRKİYE ÖZELİNDE FİNTEK ODAKLI GELİŞMELER VE REGÜLATİF YANSIMALARI

Bu bölümde, öncelikle Türkiye’deki FinTek ekosisteminin genel görünümü ve bu alana ilişkin yasal düzenlemeler üzerinde durulacak, sonrasında ise örnek kararlar ışığında Rekabet Kurulunun konuya yaklaşımına yer verilecektir.

3.2.1. Türkiye’de FinTek Ekosisteminin Genel Görünümü

Türkiye’de başta bankacılık olmak üzere genel olarak finans sektörü, 2001 ve 2008 krizlerinin etkisiyle finansal istikrarı koruma amaçlı sıkı regülasyonun tercih edildiği bir alan olmuştur. Diğer taraftan, sıkı regülasyona rağmen özellikle bankacılık alanında online hizmet sunumuna ilişkin ürün çeşitliliği son yıllarda artış göstermektedir. Bu durumu mümkün kılan en önemli nedenlerden biri, Türkiye’nin sahip olduğu genç nüfusa bağlı olarak müşterilerin teknolojik ürün ve hizmetlere çok hızlı bir şekilde adapte olabilmesidir. Gelişmekte olan ülkeler kategorisindeki Türkiye’nin sahip olduğu genç nüfus, dijital ortamda gerçekleştirilen iş modellerine yönelik talebi hızla arttırmaktadır. Buna bağlı olarak, Türkiye’de e-ticaret hacmi büyümektedir. Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) verilerine göre (2019, 11), Türkiye’de 2014-2018 yılları arasında e-ticaret pazarı yıllık ortalama %33’lük artış göstermiş ve 2018 yılında e-ticaret hacmi bir önceki yıla göre %42’lik artışla 59,9 milyar TL’ye ulaşmıştır. Yine, Türkiye’de akıllı cihaz kullanım oranının dünya ortalamasının üstünde seyretmesi,³² mobil uygulamalar üzerinden hizmet alımını yaygınlaştırmaktadır. İnternet üzerinden yapılan alışverişlerin artması ve mobil uygulamalar aracılığıyla hizmet alımına yönelik değişen tüketici tercihleri, dijital ortamda yapılan ödemeleri arttırmakta³³ ve buna bağlı olarak inovatif ödeme çözümleri pazarda yer edinmektedir. Ödeme hizmetleri alanında yaşanan duruma benzer şekilde, diğer finansal ürün ve hizmetlerde de yenilikçi teknolojiler yaygınlık kazanmaktadır.

Finans sektöründeki teknoloji odaklı dönüşümün bir yansıması olarak FinTek şirketleri, Türkiye pazarında faaliyet göstermeye başlamış ve pazardaki yerleşik oyuncular ile rekabet eder hale gelmiştir. Diğer taraftan, bazı FinTek şirketleri ise pazardaki yerleşik oyuncular ile işbirlikleri kurarak klasik finansal hizmetlerin dijital iş akışlarına sahip olmasını sağlamaktadır. Finans sektöründe yaşanan söz konusu gelişmeler karşısında pazarda etkin işleyişin sağlanması ve Türkiye’de FinTek’in gelişim göstermesi adına çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Bu tür faaliyetlerin yürütüldüğü oluşumların en dikkat çekenini ise, Finansal İstikrar ve

³² Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD) verilerine göre (2017, 5), Türkiye’de akıllı telefon penetrasyonu %65’e ulaşarak dünya ortalamasının (%60) üzerine çıkmıştır

³³ Türkiye’de online kartlı ödeme hacmi bir önceki yıla göre %15 oranında artış göstererek 2018 Haziran’da yıllık bazda 116 milyar TL’ye ulaşmış ve toplam kartlı ödemelerin %15,4’ünü oluşturmuştur (BKM 2018, 18).

Kalkınma Komitesi bünyesinde yer alan Sistemik Risk Değerlendirme Grubu altında T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, BDDK, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) yetkililerinin katılımıyla kurulan Finansal Teknolojiler Daimi Alt Çalışma Grubudur. Türkiye’de FinTek’in gelişimi adına çeşitli çalışmalar yürüten Çalışma Grubu, 17.12.2018 tarihinde düzenlediği FinTek konferansında, Rekabet Kurulu dâhil olmak üzere çok sayıda kamu otoritesi ile sektör paydaşını buluşturmuş ve konferansta, FinTek’e ilişkin ülkemizdeki mevcut durumun çok yönlü değerlendirilmesi fırsatı elde edilmiştir. Konferans sonucunda ise, ülkemizde sağlıklı bir ekosistem oluşturulması adına kapsamlı bir yol haritasına ihtiyaç duyulduğu kanaati hâkim olmuştur.³⁴ Her ne kadar FinTek’in gelişimi adına Çalışma Grubu bünyesinde çeşitli faaliyetlerin yürütülmesi hedefleniyor olsa da bu birimin oluşumunda Rekabet Kurumuna yer verilmemesi ve organizasyonlarda Rekabet Kurumunun salt katılımcı statüsünde yer alması, Çalışma Grubu’nun faaliyetlerinden beklenen sonuçların istenen düzeyde elde edilememesine neden olabilecektir. Bu bakımdan, anılan Çalışma Grubu ve benzeri inisiyatiflerde Rekabet Kurumunun aktif rol alması, Türkiye’de finansal pazarların daha rekabetçi bir yapıya kavuşmasına hizmet edecektir.

3.2.2. Türkiye’de FinTek’in Regülasyonu

Türkiye’de FinTek’in finans sektörü üzerindeki artan etkisi, bu alana ilişkin regülatif kuralların benimsenmesini beraberinde getirmiştir. FinTek’e yönelik hükümlerin yer aldığı başlıca mevzuat ise 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun (6493 sayılı Kanun) ile 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’dur. Ödeme hizmetlerindeki yeni alanları düzenlemek ve yenilikçi sistemlerin gelişmesini mümkün kılmak amacıyla 27.06.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6493 sayılı Kanun, iki yıllık uyum sürecinin ardından 2015 yılının ikinci yarısından itibaren tam anlamıyla uygulanmaya başlanmıştır. Ödeme hizmetleri sunan kuruluşlar ile e-para ihraç eden kuruluşların uyması gereken kuralların yer aldığı ve hazırlık aşamasında AB’de 2007 yılında yürürlüğe

³⁴ bkz. <https://fintechistanbul.org/2018/12/24/turkiyede-fintechin-gelecegini-sekillendirmek-uzerine-arayislar/>, Erişim Tarihi: 28.02.2019.

giren PSD1'in örnek alındığı 6493 sayılı Kanun ile ödeme hizmetleri alanında rekabetin artması, hizmet kalitesinin yükseltilerek maliyetlerin düşürülmesi ve finansal erişimin arttırılması hedeflenmiştir. 6493 sayılı Kanun'un getirdiği en önemli yenilik, banka dışı kuruluşların da ödeme işlemlerine aracılık faaliyetlerinde bulunmasına izin verilmiş olmasıdır. Bu kapsamda Kanun'da, bankalar dışında ödeme hizmeti sağlayıcısı olarak, e-para kuruluşları ve ödeme kuruluşları sayılmaktadır. Kanunda ödeme kuruluşu, *ödeme hizmeti sağlamak ve gerçekleştirmek için kanun kapsamında yetkilendirilmiş tüzel kişi* olarak tanımlanmaktayken e-para kuruluşu, *kanun kapsamında elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişi* şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵ Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte banka dışı kuruluşların da pazarda faaliyet göstermesinin hukuki altyapısı oluşturulmuş ve FinTek şirketleri katma değerli ödeme hizmetleri sunmaya başlamıştır.³⁶

FinTek'e dair önemli hükümlerin yer aldığı bir diğer kanun, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'dur. Bu kanunu FinTek açısından önemli kılan husus ise Kanun'a 2017 yılında eklenen ve kitle fonlaması yöntemine ilişkin usul ve esasları içeren hükümlerdir. Söz konusu hükümler ile sermaye toplama yöntemi olarak kitle fonlaması, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yasal zemine

³⁵ 6493 sayılı Kanun'da e-para ise "*elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değer*" şeklinde tanımlanmıştır.

³⁶ Diğer taraftan, 6493 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte PayPal, kanunun 23. maddesinde yer alan yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle BDDK'dan lisans alamamış ve Türkiye'deki faaliyetlerini sonlandırmak durumunda kalmıştır. Kanunun "Belge ve kayıtların saklanması ile kişisel bilgilerin korunması, değişikliklerin bildirilmesi" başlıklı 23. maddesi şu şekildedir:

Madde 23 - (1) Sistem işleticisi, ödeme kuruluşu ve elektronik para kuruluşu bu Kanunda yer alan hususlar ile ilgili belgeleri ve kayıtları en az on yıl süreyle güvenli ve istenildiği an erişime imkân sağlayacak şekilde yurt içinde saklar. Sistem işleticisinin faaliyetlerini yürütmede kullandığı bilgi sistemleri ve bunların yedekleri de yurt içinde tutulur. Ödeme kuruluşu ve elektronik para kuruluşunun faaliyetlerini yürütmede kullandıkları bilgi sistemlerine ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir.

(2) Ödeme usulsüzlüklerini önlemek, araştırmak ve ortaya çıkarmak için gerekli durumlarda, sistem işleticisi ve ödeme hizmeti sağlayıcısı, kişisel bilgileri kişisel verilerin korunmasına ilişkin gerekli tedbirleri alarak kullanır.

(3) İlgili otorite tarafından istenen bilgi ve belgelerin geçerliliğini etkileyecek herhangi bir değişikliğin olması durumunda sistem işleticisi Bankayı; ödeme kuruluşu ve elektronik para kuruluşu ise Kurumu bu konuda derhâl bilgilendirir.

oturtulmuştur. 6362 sayılı Kanun'da kitle fonlaması faaliyeti,³⁷ “*bir projenin veya girişim şirketinin ihtiyaç duyduğu fonu sağlamak amacıyla Kurul tarafından belirlenen esaslar dâhilinde bu kanunun yatırımcı tazminine ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın kitle fonlama platformları aracılığıyla halktan para toplanması*” şeklinde tanımlanmış³⁸ ve elektronik ortamda hizmet veren kitle fonlama platformları, sermaye piyasası araçlarının halka arz edilebilmesi veya borsada işlem görebilmesi için yerine getirilmesi gereken birtakım yükümlülüklerden (ör. izahname ya da ihraç belgesi hazırlanması, onay alınması ve kamunun aydınlatılmasına ilişkin yükümlülükler) muaf tutulmuştur. Kanunda benimsenen söz konusu asimetrik regülasyon yaklaşımı sayesinde elektronik ortamda icra edilen kitle fonlaması faaliyetleri ile klasik halka arz işlemleri ayrı konumlandırılmış ve her iki faaliyetin kendine özgü risklerine karşı özel kuralların tesisi sağlanmıştır.

3.2.3. Rekabet Kurulunun FinTek’e Yaklaşımı

Son yıllarda Türkiye’de finans sistemi üzerinde etkisini artıran finansal teknolojiler, pazardaki yerleşik oyuncuların FinTek şirketlerine karşı çeşitli aksiyonlar geliştirmesini beraberinde getirmiştir. Yerleşik oyuncular tarafından icra edilen eylemler, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (4054 sayılı Kanun) kapsamında Rekabet Kurulunun gündemini meşgul etmektedir. Her ne kadar FinTek’e ilişkin Rekabet Kurulu kararları sınırlı olsa da yakın dönemdeki *Bonus*³⁹ ve *BKM*⁴⁰ kararları, Rekabet Kurulunun bu alana yönelik yaklaşımını ortaya koymasından dolayı dikkate değerdir.

Garanti Bankasının, “Bonus Kredi Kartı Programı” çerçevesinde gerçekleştirdiği uygulamalarla ödeme kuruluşları aleyhine rekabeti kısıtladığı iddiasının ele alındığı *Bonus Kararı*, ödeme kuruluşlarının pazarda karşılaştığı rekabet sorunlarına ışık tutmaktadır. Kararın alınmasına giden süreci özetlemek gerekirse; “Bonus Kredi Kartı Programı” kapsamında Garanti Bankası, sahip olduğu Bonus markalı kredi kartlarının ihraç ve kabulü hususunda diğer bankalarla

³⁷ Ayrıntılı açıklama için bkz. 2.2.2 numaralı başlık.

³⁸ bkz. 6362 sayılı Kanun, madde 3/1, z.

³⁹ Rekabet Kurulunun 07.09.2017 tarih ve 17-28/462-201 sayılı kararı (<https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=de1d2ee1-dca6-4d13-84bd-e54c5fe3b597>, Erişim Tarihi: 07.12.2018).

⁴⁰ Rekabet Kurulunun 12.06.2018 tarih ve 18-19/337-167 sayılı kararı (<https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=2939f38d-c934-4556-855f-4295d74b9c84>, Erişim Tarihi: 07.12.2018).

lisans sözleşmeleri imzalamakta ve lisans alan bankalar, Bonus markalı kredi kartlarını ihraç etme yetkisi ile bu kartları anlaşmalı olduğu üye işyeri ağında kabul etme yetkisi kazanmaktadır. Rekabet Kurulunun farklı tarihli muafiyet kararlarına⁴¹ konu olan lisans sözleşmeleri sayesinde lisans alan bankalar, çok markalı kredi kartlarına yönelik üye işyeri edinme pazarında yeni bir üye işyeri ağı oluşturmaya gerek kalmaksızın platform bankalarının oluşturduğu mevcut üye işyeri ağında ihraç ettiği kartları kullanılabilmektedir. Diğer taraftan, lisans sözleşmeleri yoluyla Bonus marka kredi kartının geçerli olduğu üye işyeri ağının genişlemesi sayesinde kart hâmilleri, taksitli alışveriş, indirim ve ödül puan gibi uygulamalardan daha fazla yararlanabilmektedir.

Bonus Kararı'nın konusunu ise lisans sözleşmelerinde yer alan ve platform üyesi bankalara getirilen alt lisanslama yasağı oluşturmaktadır. Bonus marka kredi kartlarını ihraç ve kabul yetkisi kazanan bankalar, alt lisanslama yasağı nedeniyle herhangi bir ödeme kuruluşuna aynı yetkiyi tanıma imkânı elde edememektedir. Bu durum, işyerlerine bir dizi yenilikçi çözüm/teknoloji sunan ve üye işyeri edinme pazarında bankalarla rakiplik ilişkisi içerisindeki ödeme kuruluşlarının, Bonus platformuna erişmek üzere platform üyesi bankalarla anlaşmasını engellemektedir. Ödeme kuruluşlarının işyerlerine sunduğu POS'larda Bonus markalı kredi kartlarına özgü taksit özelliklerinin geçerli olmaması, bu kuruluşların kendi üye işyerlerine Bonus marka kredi kartları özelinde taksitli satış opsiyonu sunamamasına neden olmakta ve buna bağlı olarak ödeme kuruluşlarının üye işyeri edinme pazarından dışlanması sonucunu doğurmaktadır. Bu duruma vurgu yapılan Rekabet Kurulu kararında, alt lisanslama yasağı aracılığıyla ödeme kuruluşlarının üye işyeri edinme pazarından dışlanması durumunda bu kuruluşların, 6493 sayılı Kanun ve BDDK tarafından yayınlanan mevzuat ile amaçlanan şekilde piyasada etkin birer oyuncu olmasının engellenebileceği değerlendirilmiştir. Kararda ayrıca, ödeme kuruluşlarının belli yükümlülükleri yerine getirerek BDDK'dan lisans alması ve bu kuruluşların hem BDDK hem de bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetleniyor olması karşısında alt lisanslama yasağının gerekçesi olarak öne sürülen; "marka imajına zarar verebilecek dolandırıcılık, suiistimal vb. olayların önüne geçilmesi ve Bonus programının kalite standartlarının korunması"

⁴¹ ör. 22.07.2004 tarih ve 04-48/639-158 sayılı karar ile 07.08.2014 tarih ve 14-26/524-232 sayılı karar.

gibi argümanların alt lisanslama yasağını makul gösterecek nitelikte olmadığı ifade edilmiştir. Ödeme kuruluşlarının taksitli satışlar bakımından Bonus özellikli POS hizmeti sunmasının gerekli olduğu ancak Garanti Bankasının bu kuruluşların getirdiği iş modelinin yaygınlaşmasından endişe duyması nedeniyle bu kuruluşlar ile işbirliklerinin geliştirilmesine olumsuz yaklaştığı belirtilmiştir. Kararda sonuç olarak, kredi kartı pazarındaki rekabetin, bankaların kendi kredi kartlarından ziyade pazarda öne çıkan World, Bonus, Axess, Advantage ve Maximum gibi çok markalı kredi kartları üzerinden yürüdüğü, Bonus kredi kartı program paylaşımı sözleşmelerinin tüketicilere önemli faydalar sağladığı ancak alt lisanslama yasağı nedeniyle ödeme kuruluşlarının üye işyeri edinme pazarından dışlanabileceği ve bu durumun tüketici refahını olumsuz etkileyebileceği değerlendirilmiştir. Bu bakımdan, rakipler arasında akdedilen program paylaşımı sözleşmelerine 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınmasının mümkün olmadığına, bununla birlikte ödeme kuruluşlarının Bonus platformuna üye bankalarla alt lisans ilişkisi kurmasını engelleyen hükümlerin kaldırılması koşuluyla anılan sözleşmelere bireysel muafiyet tanınabileceğine karar verilmiştir.⁴²

Rekabet Kurulunun FinTek özelinde ele alınabilecek bir diğer kararı, Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM) bünyesinde sunulan kart verisi saklama hizmetinin muafiyet değerlendirmesini konu alan *BKM Kararı*'dır. Kart verisi saklama hizmeti özetle; tekrarlayan ödeme alan kuruluşların tahsil edeceği ödemeler için kullanılacak kart bilgilerinin belli güvenlik standartları altında üçüncü taraf hizmet sağlayıcıları tarafından saklanması ve ödeme işlemi sırasında kullanılmak üzere erişime hazır tutulması faaliyetlerinden oluşmaktadır. Ödemelerin kısa sürede gerçekleştirilmesine ve kart bilgilerinin çalınması suretiyle ortaya çıkabilecek sahteciliklerin önlenmesine hizmet eden söz konusu FinTek, faaliyetleri kapsamında genellikle tekrarlı ödeme alan sigorta şirketleri, e-ticaret platformları, özel okullar ve spor salonları gibi kurumlara sunulmakta

⁴² Rekabet Kurulunun *Bonus Kararı*, rekabet otoritelerinin FinTek alanındaki ilk icrai kararları arasında yer alması nedeniyle bu alana ilişkin örnek bir rekabet otoritesi kararı niteliğindedir. Komisyon'un ya da AB üyesi ülkelerin rekabet otoritelerinin FinTek'e ilişkin icrai kararlarının oluşmamasının sebebi olarak ise bu ülkelerde hâlihazırda çeşitli regülatif araçlarla bu alana müdahale ediliyor olmasına bağlı olarak *ex post* müdahalelerden ziyade *ex ante* müdahalelerin ağırlık kazanması gösterilebilir.

ve bu hizmet sayesinde kredi kartı ve/veya banka kartı bilgilerinin işyeri sistemlerinde saklanması yerine, güvenli sistemlere sahip kuruluşlarca saklanması sağlanmaktadır.

BKM tarafından sunulan kart verisi saklama hizmetinin Rekabet Kurulunun gündemine gelmesinin sebebi ise BKM'nin, rakip konumundaki bankaların bir araya gelerek oluşturduğu bir teşebbüs birliği niteliğine sahip olmasıdır. Nitekim Rekabet Kurulu kararında, rakip konumundaki teşebbüslerin oluşturduğu BKM'nin bankacılık sektöründeki faaliyetlerinin rekabet ortamını olumsuz etkileyebileceği, bu yönde alınan BKM kararlarının 4054 sayılı Kanun kapsamında bir teşebbüs birliği kararı olduğu ve Kanun'un 4. maddesine aykırı olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, BKM tarafından sunulan kart verisi saklama hizmetinin de Kanun'un 4. maddesine aykırı olduğu belirtilmiş ve kararın devamında söz konusu hizmete ilişkin muafiyet değerlendirmesi yapılmıştır.

Kararda, rekabeti sınırlayıcı bir anlaşmaya muafiyet tanınabilmesi için anlaşma ile öne sürülen etkinlikler arasında doğrudan bir illiyet bağının olması, diğer bir deyişle, etkinlik kazanımlarının doğrudan rekabeti sınırlayıcı anlaşma sonucu ortaya çıkması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bakımdan, kart verisi saklama hizmetinin her bir banka tarafından sunulması yerine BKM çatısı altında ortak bir şekilde sunulmasından kaynaklanan bir etkinlik artışının sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir. Kararın devamında ise kart verisi saklama hizmeti özelinde BKM'nin sahip olduğu avantajlara değinilmiştir. BKM kart verisi saklama hizmeti kapsamında kart hâmilinin, işyeri ile kart numarasının tamamı yerine sadece ilk 6 ve son 4 hanesini paylaşmasının yeterli olması ve saklanan kartın son kullanma tarihinin otomatik güncellenmesi gibi güvenlik ve tahsilat başarı oranını artıran birtakım özelliklerin, bankalar ile BKM arasında kurulan entegrasyon sayesinde elde edildiği ifade edilmiştir. BKM tarafından sunulan kart verisi saklama hizmetinde ortaya çıkan bu tür etkinliklerin, bankaların münhasıran BKM'ye sağlamış olduğu altyapıdan kaynaklandığı ve bankaların benzer şekilde diğer kart verisi saklama kuruluşlarına da altyapı hizmeti vermesi durumunda aynı etkinlik kazanımlarının elde edilmesinin mümkün olduğu değerlendirilmiştir. Ancak bankaların, benzer bir entegrasyonu diğer kart verisi saklama hizmeti sunan teşebbüsler ile kurmayı reddettiği ve bu durumun pazardaki rekabeti olumsuz

etkilediğine dikkat çekilmiştir. Bu bakımdan, iddia edilen etkinlik artışlarının, Kanun'un 5. maddesinde aranan etkinlik artışından ziyade bankaların dışlayıcı bir biçimde altyapı hizmetini münhasıran BKM'ye sunmasından kaynaklı avantajlar olduğu belirtilmiştir.

Söz konusu değerlendirmeler ışığında kararda; bankaların, rakip olarak gördüğü banka dışı kuruluşların faaliyetlerini ortağı oldukları BKM ile zorlaştırdığı, BKM tarafından sunulan kart verisi saklama hizmeti nedeniyle hem BKM ile diğer kart verisi saklama kuruluşları hem de diğer kart saklama kuruluşları ile bankalar arasındaki rekabetin olumsuz etkilendiği ve ilaveten, bu faaliyetlere ilişkin olarak bankalar arasındaki rekabetin de zarar gördüğü tespitine ulaşılmıştır. Kararda sonuç olarak, BKM tarafından sunulan kart verisi saklama hizmetinin bireysel muafiyet koşullarını taşımadığına ve anılan hizmetin sonlandırılması gerektiğine hükmedilmiş, ayrıca yine bankaların BKM'ye sunduğu altyapının kullanıldığı ve Rekabet Kurulunun süresiz muafiyet tanıdığı⁴³ BKM Express dijital cüzdan hizmetinin muafiyet koşullarını taşımaya devam edip etmediğinin incelenmesine karar verilmiştir.⁴⁴

Yukarıda ele alınan *Bonus* ve *BKM* kararları, Rekabet Kurulunun FinTek'e yönelik yaklaşımına ışık tutmaktadır. Bahsi geçen kararlarda, pazarda yeni boy gösteren teşebbüslere karşı yerleşik teşebbüsler tarafından benimsenebilecek dışlayıcı eylemlerin rekabeti sınırlayıcı etkisine değinilmiş ve pazardaki ürün ve hizmet çeşitliliğinin önemine dikkat çekilmiştir. Pazarın kendine özgü dinamiklerinin ele alındığı her iki kararda da FinTek şirketlerinin hâlihazırdaki bankacılık altyapısına erişiminin önemi ortaya konmuştur. Ancak yine her iki karar göstermektedir ki birtakım bankacılık altyapılarına banka dışı kuruluşların erişimi için PSD2 benzeri düzenleyici kuralların oluşturulması şart olup bu alana ilişkin salt rekabet hukuku uygulamaları ancak sınırlı bir etki göstermektedir. Bu bakımdan, BDDK tarafından hazırlanacak PSD2 benzeri düzenlemeler ile

⁴³ Rekabet Kurulunun 23.09.2016 tarih ve 16-31/525-236 sayılı kararı (<https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=920d11a2-04d7-4bda-9e94-90318349c886>, Erişim Tarihi: 05.03.2019).

⁴⁴ Söz konusu inceleme neticesinde, BKM Express dijital cüzdan hizmetinin de BKM kart verisi saklama hizmetine ilişkin rekabet kurulu kararında yer alan gerekçelere benzer nedenler ile muafiyet koşullarını taşımadığı ve bu sebeple hizmetin sonlandırılması gerektiğine hükmedilmiştir. bkz. Rekabet Kurulunun 30.05.2019 tarih ve 19-20/291-126 sayılı kararı (<https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=d14d4d2d-6584-430f-a825-1f8c781bfba8>, Erişim Tarihi: 05.03.2019).

pazardaki tüm oyuncuların temel bankacılık altyapılarına erişiminin mümkün kılınması, hem ülkemiz finansal pazarlarının etkinliğini artıracak hem de bu alanda ülke mevzuatımızın AB mevzuatıyla uyumlulaştırılmasına yardımcı olacaktır. Ancak bu tarz düzenlemelerde, finansal sistemin sağlıklı işleyişini tehlikeye atabilecek güvenlik açıklarının önüne geçilmesi, siber tehditlerin engellenmesi ve kişisel verilerinin korunması adına üçüncü taraf hizmet sağlayıcıların bankacılık altyapılarına erişmek için yerine getirmeleri gereken güvenlik koşullarının belirlenmesi önem taşımaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Yıkıcı inovasyon etkisinin finansal pazarlarda hissedilmesine neden olan FinTek, birçok ürün ve hizmet grubunda tüketici alışkanlıklarını değiştirmekte ve finans sektörünü derinden etkilemektedir. FinTek'in gelişimine bağlı olarak yaşanan değişim, yukarıda arz edilmeye çalışılan çeşitli pazar aksaklıkları ve rekabeti engellemeye yönelik eylemler aracılığıyla kesintiye uğrayabilmektedir. Bu bakımdan, ilgili düzenleyici otoritelerin yanı sıra rekabet otoritelerinin de bu alanın kendine özgü niteliklerini tespit edip doğru yaklaşımlar geliştirmesi önem arz etmektedir. Özellikle ilgili pazarın belirlenmesi sürecinde rekabet otoritelerinin, pazarın dinamik yapısını gözeterek yıkıcı inovasyon potansiyeline sahip ve "pazar içindeki rekabet" in yanı sıra "pazar için rekabeti" de ilgilendiren ürün ve hizmetleri dikkate alması gerekmektedir. Diğer taraftan, teknolojik inovasyonun etkisini gösterdiği pazarların bir özelliği olarak pazar payı küçük teşebbüslerin, inovatif ürün ve hizmetlerle kısa sürede pazar paylarını önemli derecede artırabilme potansiyelleri, pazar gücü analizlerinde göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanı sıra, çeşitli finansal hizmetler sunmaya başlayan önde gelen teknoloji şirketlerinin, şebeke etkilerinden yararlanarak özellikle dijital ve mobil ödemelerde hâkim duruma gelme ihtimali karşısında, bu şirketlerce gerçekleştirilecek devralma işlemlerinde yalnızca ciro eşiklerinin değil, işlem değeri/tutarı ile işlem sonucunda elde edilecek kullanıcı portföyünün/verisinin büyüklüğü gibi kıstasların da yoğunlaşma analizlerinde hesaba katılması rekabet otoritelerinden beklenebilecektir.⁴⁵ Ayrıca, FinTek alanındaki birleşme/devralma işlemlerinin değerlendirilmesinde salt yoğunlaşma analizleri yerine, ilgili işlem sonucunda pazardaki inovasyonun ne şekilde etkileneceği üzerinde de durulması amaca uygun bir yaklaşım olacaktır.

Pazarda karşılaşılan ve FinTek'in gelişimini sekteye uğratan rekabet sorunlarına bakıldığında, pazardaki yeni oyunculara karşı yerleşik teşebbüslerce gerçekleştirilen ayrımcı/dışlayıcı uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Özellikle,

⁴⁵ Örneğin; Almanya ve Avusturya, 2017 yılında mevcut ciro bazlı bildirim yükümlülüğünün yanı sıra işlem tutarı bazlı bildirim yükümlülüğünü benimsemiştir. Alman ve Avusturya rekabet otoriteleri Bundeskartellamt ve Bundeswettbewerbshörde'nin birlikte hazırladığı ve söz konusu yükümlülüğe ilişkin esasların yer aldığı kılavuz için bkz. https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Leitfaden/Leitfaden_Transaktionsschwelle.pdf?__blob=publicationFile&v=2, Erişim Tarihi: 06.02.2020.

pazardaki yerleşik teşebbüslerce kontrol edilen başta ödeme sistemleri ve kart programları olmak üzere çeşitli bankacılık altyapılarına yeni oyuncuların erişim sağlamasını engellemeye yönelik dışlayıcı uygulamalar, pazardaki inovasyonu olumsuz etkilemektedir. Bu süreçte rekabet otoritelerinin müdahalesi söz konusu olabilmekte birlikte, objektif kriterleri karşılayan tüm oyuncuların çekirdek bankacılık altyapılarına erişimini mümkün kılan PSD2 tarzı düzenleyici kuralların oluşturulması ve açık bankacılığın (*open banking*) teşvik edilmesi, rekabet otoritelerinin ex-post müdahalelerinden daha etkili ve sağlıklı sonuçlar doğuracaktır. Ayrıca, temel finansal altyapılara gerekli standart ve adil koşullar altında tüm oyuncuların erişim sağlayabileceği bir işleyiş, sektörde “rekaberlik” (*co-opetition*)⁴⁶ kültürünün güçlenmesini ve teşebbüslerin, katma değerli ürün ve hizmetlerdeki rekabete yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, ülkemiz özelinde başta BDDK olmak üzere sektörün düzenleyici kuruluşları tarafından PSD2’nin örnek alındığı düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve bu süreçte ülkemiz finansal sisteminin kendine özgü dinamiklerinin dikkate alınması, FinTek özelinde karşılaşılabilecek sorunları en aza indirgeyecektir.

Finans sektörünün regülasyonunda salt finansal sistemin istikrarının korunmasını ve riskin azaltılmasını dikkate alan bir yaklaşım, finansal pazarların rekabetçi bir yapıya kavuşmasını zorlaştıran düzenleyici kuralların benimsenmesine neden olabilmekte ve sektörde uzun vadede olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Regülasyonun finansal pazarların etkinliği noktasındaki önemi karşısında, benimsenecek düzenleyici kuralların finansal istikrarın sağlanması, riskin azaltılması ve tüketicilerin korunması gibi amaçların yanında pazardaki rekabeti de gözeterek nitelikte oluşturulması ve bu kurallar ile pazardaki oyuncuların finansal sisteme etki edebileceği riske göre orantılı ve aşamalı bir yükümlülük öngörülmesi, pazara giriş için katlanılacak regülatif maliyetleri

⁴⁶ İngilizce ifadesiyle “*co-opetition*” terimi, Rekabet Terimleri Sözlüğünde “iş birliği içinde rekabet” şeklinde Türkçe’ye çevrilmiş olmakla birlikte, işbu çalışmada sektör genelinde benimsendiği üzere “rekaberlik” kelimesi tercih edilmiştir. Rekabet Terimleri Sözlüğünde “*co-opetition*” terimi şu şekilde açıklanmıştır (Rekabet Kurumu 2019, 105):

“Teşebbüslerin rekabet avantajlarının bulunmadığına inandıkları birtakım işler için diğer teşebbüslerle birlikte çalışmasını ifade etmektedir. Bu sayede ortak maliyetler bölüşülmektedir. Bu durumda teşebbüsler bir alanda maliyetlerden tasarruf ederken diğer alanlarda rekabete devam etmektedir. İşbirliği içinde rekabetin sürdürülebilir olması teşebbüslerin nerede rekabet edip, nerede birlikte çalıştıklarını çok net şekilde belirlemelerine bağlıdır.”

azaltacak ve pazarda yer edinmeye çalışan teşebbüslerin yerleşik teşebbüsler ile rekabet edebileceği bir ortamın oluşmasına hizmet edecektir. Diğer taraftan, düzenleyici kuralların, tüketicilerin alternatif ürün ve hizmetler arasında geçiş yapabilmesini kolaylaştıracak şekilde yeniden ele alınması, yenilikçi ürün ve hizmetlerin tüketiciler tarafından hızla benimsenmesini kolaylaştıracaktır. Bu noktada, ülkemiz özelinde BDDK ve SPK gibi sektörün düzenleyici kuruluşlarınca yapılacak düzenlemelerde, ilgili mevzuatın oluşturulması aşamasında Rekabet Kurumunun görüşünün alınması ve kurumlar arası istişare mekanizmalarının oluşturulması, finansal pazarların regülasyonunda rekabet hukuku prensipleriyle ters düşülmemesini sağlayacaktır.

FinTek odaklı gelişmelerin rekabet hukukunun yanı sıra kişisel verilerin gizliliği, tüketicilerin korunması, finansal istikrarın sağlanması, sahtecilikle mücadele ve siber güvenlik gibi birçok alanı ilgilendirmesi, FinTek'e yönelik politikalarda multidisipliner bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, kurumlar arası işbirliğine önem verilerek FinTek'e ilişkin politikalarda koordinasyonun sağlanması, finansal teknolojilerin etkinliğinin artmasına katkı sunacaktır. Özellikle, birçok ülkede hayata geçirilen⁴⁷ ve pazardaki aktörlerin, geliştirdikleri ürün ve hizmetleri kontrollü bir ortamda test edebilmesine olanak tanıyan “kum havuzu” uygulamalarının artması, düzenleyici ve denetleyici otoritelerin yeni ürün ve hizmetlere dair tecrübelerinin oluşmasına ve FinTek'e yönelik koordineli yol haritalarının belirlenmesine imkân tanıyacaktır.

Ayrıca, ülkemiz özelinde Finansal Teknolojiler Daimi Alt Çalışma Grubu bünyesinde yürütülecek faaliyetlerin ve bu kapsamda Rekabet Kurumunun sunacağı katkıların, Türkiye'deki FinTek ekosistemine olumlu yansımaları olacaktır. Bu çerçevede, Çalışma Grubu'nu oluşturan kurum temsilcileri arasında rekabet uzmanlarının da yer alacağı şekilde Çalışma Grubu'nun yeniden yapılandırılması, bu inisiyatif altında yürütülecek faaliyetlerde bütüncül bir bakış açısına sahip olunması noktasında önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, BDDK, SPK ve TCMB ile işbirliği içerisinde Rekabet Kurumu öncülüğünde sektördeki tüm paydaşların görüş ve önerilerinin yer alacağı “Türkiye FinTek Sektör Raporu”nun oluşturulması ve bu rapor doğrultusunda ülkemizin FinTek yol

⁴⁷ örneğin Birleşik Krallık, Avustralya, Hong Kong, Singapur ve Kanada.

haritasının belirlenmesi, “İstanbul Finans Merkezi” projesi kapsamında önemli bir adım olacaktır. Nitekim ilgili kamu otoritelerince yürütülecek çalışmalar ve yapılacak düzenlemeler, bu alandaki hukuki belirliliğin sağlanmasına ve buna bağlı olarak özellikle dış sermaye aracılığıyla ülkemize yapılacak FinTek yatırımlarının artmasına vesile olacaktır.

İlaveten, FinTek’e ilişkin farklı ülke otoritelerinin deneyimlerinin paylaşıldığı toplantı, sempozyum, çalıştay vb. uluslararası organizasyonlarda yer almak ve bu kapsamda farklı yargı alanlarındaki yaklaşımlara dair bilgi ve tecrübe edinmek, ülkemizin FinTek politikasının derinlik kazanmasını beraberinde getirecektir.

SONUÇ

Sonuç olarak, her geçen gün ilginin arttığı ve hakkında yoğun tartışmaların yaşandığı FinTek, finansal pazarların daha rekabetçi bir yapıya kavuşmasının fırsatı olarak görülmektedir. Diğer taraftan, FinTek'in bünyesinde barındırdığı rekabetçi potansiyel, ancak bu alandaki gelişmelere karşı doğru rekabet politikalarının benimsenmesi sayesinde etkisini gösterme şansı bulacaktır. Bu bakımdan, bu alanda ortaya çıkabilecek rekabet sorunlarına karşı amaca uygun ve tutarlı ilkelerin tesis edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada, teknolojiyle paralel olarak dinamik bir görünüm arz eden FinTek'e yönelik politika ve içtihatlar, rekabet hukuku anlamında yeni araç ve yaklaşımlar üzerine arayışlar sürse de mevcut rekabet hukuku prensipleriyle devam edilmesi ve bu alana ilişkin içtihat ve uygulamaların artmasıyla hatalardan ders alınarak daha iyi sonuçlara varılması mümkündür.

Günümüzde hemen hemen tüm sektörlerin finans sektörüyle ilişki içerisinde olması ve bu alandaki olumlu veya olumsuz gelişmelerden yakından etkilenmesi gerçeği karşısında, amaca uygun rekabet politikalarıyla FinTek'in gelişiminin finansal pazarlardaki etkinliği artıracak ve böylelikle makro düzeyde ülke ekonomilerinin ve dünya ticaretinin gelişiminin ivme kazanacağı muhakkaktır. Bu alandaki potansiyelden istifade edilip edilemeyeceğini ise önümüzdeki süreç gösterecektir.

ABSTRACT

Developing technology causes rapid transformation in financial markets as in every other area of our lives. Conventional financial services are being reshaped around a technology-driven structure and many entrepreneurial companies with innovative ideas have become able to compete with established players in financial markets such as banks and insurance companies. On the other hand, technology-focused companies, such as mobile phone manufacturers, telecommunication companies, search engine service providers, online shopping sites and social networking platform providers, begin to provide various financial services, especially payment services, with the confidence conferred to them by their hold of vast user/customer portfolios. All these developments indicate that the financial markets will appear in a very different form in the future.

In this study, firstly, the development of financial technologies and the concept of FinTech will be explained to understand the nature and diffusion of these technologies. Secondly, the impacts of FinTech on competition in the financial sector will be examined and in this context, potential anti-competitive threats presented by the ongoing transformation and disruptive innovation will be analyzed in order to see how the emerging financial technologies drive competitive markets in concerned areas. Thirdly, the approaches of the European Commission and the Turkish Competition Authority to FinTech will be discussed to see how the institutions have responded to these emerging markets thus far. Finally, in line with the literature and experience gathered, various recommendations will be furthered with the aim to propose an appropriate set of legal tools on the presented issues.

KAYNAKÇA

ACCENTURE (2015), “The Rise of Robo-Advice: Changing the Concept of Wealth Management”, https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-2/Accenture-Wealth-Management-Rise-of-Robo-Advice.pdf, Erişim Tarihi: 10.11.2018.

ACCENTURE (2017), “The Rise of InsurTech”, https://www.accenture.com/t00010101T000000_w_/gb-en/_acnmedia/PDF-50/Accenture-Insurtech-PoV.pdf, Erişim Tarihi: 10.11.2018.

ACM (2016), “FinTech and Competition – How to Boost FinTech’s Contribution to Effective Competition in the Financial Sector?” https://www.acm.nl/sites/default/files/old_publication/publicaties/15926_FinTech-call-for-input-final-version-EN.pdf, Erişim Tarihi: 19.11.2018.

AGHION, P., N. BLOOM, R. BLUNDELL, R. GRIFFITH, AND P. HOWITT (2005), “Competition and Innovation: An Inverted-U Relationship”, *Quarterly Journal of Economics*, Vol:120, No:2, s.701-728.

ALLEN&OVERY (2017), “FinTech”, <http://www.allenovery.com/SiteCollection/Documents/FinTech.PDF>, Erişim Tarihi: 19.11.2018.

ALOĞLU, Z. T. (2005), *Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerindeki Etkileri*, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.

ANDERSSON, S., M. BJELLERUP ve H. SHAHNAZARIAN (2015), *The Importance of the Financial System for the Real Economy*, Uppsala University Department of Statistics Working Paper, Uppsala.

ARICAN, E., B. T. YÜCEMEMİŞ, M. E. KARABAY ve G. IŞIL (2011), *Türk Bankacılık Sektöründe Ölçek Ekonomileri, Pazar Hakimiyeti ve Rekabet Gücü, Maliyet Etkinliği ve Ölçek Ekonomilerine İlişkin Ekonometrik Bir Uygulama*, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul.

ARNER, D. W., J. BARBERIS ve R. P. BUCKLEY (2015), *The Evolution of FinTech: A New Post-Crisis Paradigm?*, University of New South Wales Law Research Series, Sydney.

ARROW, K. J. (1962), “Economic Welfare and the Allocation of Resources for Invention”, R. Nelson (der.), *The Rate and Direction of Inventive Activity: Econo-*

- mic and Social Factors* içinde, Princeton University Press, Princeton, s.609-626.
- BELLİ, M. (2016), *Banking and FinTech – Developing a FinTech Ecosystem in Istanbul*, Bankalararası Kart Merkezi, İstanbul.
- BIS (2018), “Implications of FinTech Developments for Banks and Bank Supervisors”, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d431.pdf>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- BKM (2018), “Türkiye Kartlı Ödemeler Raporu”, https://www.troyodeme.com/wp-content/uploads/2018/09/TROY_TR_web.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2018.
- BOUNIE, D. ve A. FRANÇOİS (2006), *Cash, Check or Bank Card? The Effects of Transaction Characteristics on the Use of Payment Instruments*, Telecom Paris Economics and Social Sciences Working Paper, Paris.
- BOWER, J. L. ve C. M. Christensen (1995) “Disruptive Technologies: Catching the Wave”, *Harvard Business Review*, Vol:73, No:1, s.43-53.
- CBC (2017a), “Driving Competition and Innovation in the Financial Services Sector – Workshop Report”, [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/FinTech-Report-Workshop-Eng.pdf/\\$file/FinTech-Report-Workshop-Eng.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/FinTech-Report-Workshop-Eng.pdf/$file/FinTech-Report-Workshop-Eng.pdf), Erişim Tarihi: 19.11.2018.
- CBC (2017b), “Technology-Led Innovation in the Canadian Financial Services Sector – A Market Study”, [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/FinTech-MarketStudy-December2017-Eng.pdf/\\$FILE/FinTech-MarketStudy-December2017-Eng.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/FinTech-MarketStudy-December2017-Eng.pdf/$FILE/FinTech-MarketStudy-December2017-Eng.pdf), Erişim Tarihi: 28.11.2018.
- CMA (2016), “Retail Banking Market Investigation – Final Report”, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57ac9667e5274a0f6c00007a/retail-banking-market-investigation-full-final-report.pdf>, Erişim Tarihi: 14.11.2018.
- COFECE (2018), “Rethinking Competition in the Digital Economy”, https://www.cofece.mx/wp-content/uploads/2018/03/EC-EconomiaDigital_web_ENG_letter.pdf, Erişim Tarihi: 25.12.2018.
- ERNST&YOUNG (2017), “EY FinTech Adoption Index – 2017”, [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-FinTech-adoption-index-2017/\\$FILE/ey-FinTech-adoption-index-2017.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-FinTech-adoption-index-2017/$FILE/ey-FinTech-adoption-index-2017.pdf), Erişim Tarihi: 21.11.2018.
- EC (2016a), “State of the Union 2016: Completing the Capital Markets Union”, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3001_en.htm, Erişim Tarihi: 08.01.2019.
- EC (2016b), “Management Plan 2017”, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/management-plan-comp-2017_en_0.pdf, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

EC (2017a), “Consultation Document - FinTech: A More Competitive and Innovative European Financial Sector”, https://ec.europa.eu/info/consultations/finance-2017-FinTech_en, Erişim Tarihi: 21.11.2018.

EC (2017b), “Task Force on Financial Technology”, https://ec.europa.eu/newsroom/fisma/item-detail.cfm?item_id=56443&utm_source=fisma_newsroom&utm_medium=Website&utm_campaign=fisma&utm_content=Task%20Force%20on%20Financial%20Technology&lang=en, Erişim Tarihi: 08.01.2019.

EC (2018), “FinTech Action Plan: For a More Competitive and Innovative European Financial Sector”, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180308-action-plan-fintech_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.01.2019.

EP (2018), “Competition Issues in the Area of Financial Technology (FinTech)”, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/619027/IPOL_STU\(2018\)619027_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/619027/IPOL_STU(2018)619027_EN.pdf), Erişim Tarihi: 13.01.2019.

EPSTEIN, R.A. (2005), “The Regulation of Interchange Fees: Australian Fine-Tuning Gone Awry” *Columbia Business Law Review*, Vol:2005, No:3, s.551-598.

EVANS, D. ve R. SCHMALENSEE (2005), *The Digital Revolution in Buying and Borrowing*, Second Edition, MIT Press, London.

FCA (2018), “Business Plan 2018/2019”, <https://www.fca.org.uk/publication/business-plans/business-plan-2018-19.pdf>, Erişim Tarihi: 21.11.2018.

HOOTSUITE (2018), “Digital in 2018”, <https://hootsuite.com/uploads/images/stock/Digital-in-2018-001-Global-Overview-Report-v1.02-L.pdf>, Erişim Tarihi: 05.12.2018.

HUMPHREY, D.B. (2004), “Replacement of Cash by Cards in US Consumer Payments”, *Journal of Economics and Business*, Vol:56, No:3, s.211-225.

IFC (2017), “Digital Financial Services: Challenges and Opportunities for Emerging Market Banks”, <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/8bebad84-941c-4e96-b73b-5adeafabfde3/EMCompass+Note+42+DFS+Challenges+and+Opportunities.pdf?MOD=AJPERES>, Erişim Tarihi: 27.11.2018.

IMF (2017), “FinTech and Financial Services: Initial Considerations”, SDN/17/05, <https://www.imf.org/en/Publications/SPROLLS/Staff-Discussion-Notes>, Erişim Tarihi: 20.11.2018.

JEPHCOTT, M., A. LUKE ve A. LONG (2016), “FinTech And Competition Law”, <https://www.herbertsmithfreehills.com/latest-thinking/FinTech-and-competition-law>, Erişim Tarihi: 25.11.2018.

KARPUZ, E. (2012), *Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı: Kredi Kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi*, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.

KAYA, D. ve A. KAYGISIZ (2015), “2008 Küresel Krizi ve Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Maliye Politikalarına Genel Bir Bakış”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Vol:11, No:26, s.171-194.

KOCABAY, S. (2012), *Bankacılık Sektöründe Rekabet Politikası: Rekabet-İstikrar İlişkisinin Etkileri*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.

KOÇ, A. F. (2013), İki Taraflı Piyasalar ve Türkiye’de Kredi Kartları Piyasasının Ekonomik Analizi, Rekabet Kurumu Lisansüstü Tezi, Ankara.

KPMG (2017), “The Pulse of FinTech Q4 2016”, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/02/pulse-of-FinTech-q4-2016.pdf>, Erişim Tarihi: 16.12.2018.

KPMG (2018), “The Pulse of FinTech 2018”, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2018/07/h1-2018-pulse-of-FinTech.pdf>, Erişim Tarihi: 14.12.2018.

KUTLU, H. A. ve N. S. DEMİRCİ (2011), “Küresel Finansal Krizi (2007-?) Ortaya Çıkaran Nedenler, Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış ve Mevcut Durum”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, No:52, s.121-136.

LEMLEY, M. A. ve D. MCGOWAN (1998), “Could Java Change Everything? The Competition Propriety of a Proprietary Standard”, *The Antitrust Bulletin*, Vol:43, No:3/4, s.715-774.

LODGE, O. (2002), *A Review of the UK Banking Industry*, Centre for Policy Studies Report, London.

LOPEZ, J. C., S. BABCIC, A. DE LA OSSA (2015), “Advice Goes Virtual: How New Digital Investment Services Are Changing the Wealth Management Landscape”, *The Journal of Financial Perspectives*, Vol:3, No:3, s.156-164.

MARIOTTO, C. ve M. VERDIER (2015), *Innovation and Competition in Internet and Mobile Banking: an Industrial Organization Perspective*, Bank of Finland Research Discussion Paper, Helsinki.

MCKINSEY&COMPANY (2016), “FinTech – Challenges and Opportunities”, https://www.mckinsey.com/~/_/media/McKinsey/Industries/Financial%20Services/Our%20Insights/FinTech%20Challenges%20and%20Opportunities/FinTech-Challenges%20and%20Opportunities.ashx, Erişim Tarihi: 13.11.2018.

- MILNE, A. (2016), “Competition Policy and the Financial Technology Revolution in Banking”, *Digiworld Economic Journal*, No:103, 3rd Q. 2016, s.145-161.
- MLEX MARKET INSIGHT (2018), “FinTech Regulation in 2018”, <https://mlex-marketinsight.com/insights-center/reports/FinTech-regulation-in-2018>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.
- NAVARETTI, G. B., G. CALZOLARI ve A. F. POZZOLO (2017), “FinTech and Banks: Friends or Foes?”, *European Economy – Banks, Regulation, and the Real Sector*, Vol:3, No:2, s.9-31.
- OECD (2006), “Competition and Regulation in Retail Banking”, <https://www.oecd.org/daf/competition/sectors/39753683.pdf>, Erişim Tarihi: 07.11.2018.
- OECD (2009), “Competition and Financial Markets”, <https://www.oecd.org/daf/competition/sectors/43046091.pdf>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.
- OECD (2011), “Competition Issues in the Financial Sector”, <http://www.oecd.org/regreform/sectors/47836843.pdf>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.
- OECD (2012), “Competition and Payment Systems”, <http://www.oecd.org/competition/PaymentSystems2012.pdf>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.
- OECD (2013), “Electronic And Mobile Commerce”, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/IE/IIS\(2012\)1/FINAL&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/ICCP/IE/IIS(2012)1/FINAL&docLanguage=En), Erişim Tarihi: 30.11.2018.
- OECD (2014), “Role of Competition in Financial Consumer Protection”, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP\(2014\)6&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP(2014)6&docLanguage=En), Erişim Tarihi: 30.11.2018.
- OECD (2015a), “Hearing on Disruptive Innovation”, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP\(2015\)3&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP(2015)3&docLanguage=En), Erişim Tarihi: 03.11.2018.
- OECD (2015b), “Hearing On Disruptive Innovation in the Financial Sector”, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP2\(2015\)9&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP2(2015)9&doclanguage=en), Erişim Tarihi: 25.12.2018.
- OECD (2016), “Summary of Discussion: Hearing on Disruptive Innovation in the Financial Sector”, [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP2/M\(2015\)2/ANN3&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DAF/COMP/WP2/M(2015)2/ANN3&doclanguage=en), Erişim Tarihi: 03.11.2018.
- OECD (2017a), “Algorithms and Collusion: Competition Policy in the Digital

Age”, <http://www.oecd.org/daf/competition/Algorithms-and-collusion-competition-policy-in-the-digital-age.pdf>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

OECD (2017b), “Technology and Innovation in the Insurance Sector”, <https://www.oecd.org/pensions/Technology-and-innovation-in-the-insurance-sector.pdf>, Erişim Tarihi: 30.11.2018.

OECD (2017c), “Key Points of the Hearing on Disruptive Innovation”, [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M\(2015\)1/ANN8/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M(2015)1/ANN8/FINAL/en/pdf), Erişim Tarihi: 30.11.2018.

PARRISH, E. (2003), “Niche Market Opportunities in the Global Marketplace”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, North Carolina State University, Raleigh.

PAYPAL (2018), “PayPal Reports Fourth Quarter and Full Year 2017 Results”, <https://www.paypal.com/stories/us/paypal-reports-fourth-quarter-and-full-year-2017-results>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

PRODUCTIVITY COMMISSION (2016), “Digital Disruption: What Do Governments Need to Do? – Research Paper”, <https://www.pc.gov.au/research/completed/digital-disruption/digital-disruption-research-paper.pdf>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.

PRODUCTIVITY COMMISSION (2018), “Competition in the Australian Financial System – Inquiry Report”, <https://www.pc.gov.au/inquiries/completed/financial-system/report/financial-system.pdf>, Erişim Tarihi: 15.11.2018.

PWC (2016a), “PwC’s 19th Annual Global CEO Survey”, <https://www.pwc.com/gx/en/ceo-survey/2016/landing-page/pwc-19th-annual-global-ceo-survey.pdf>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.

PWC (2016b), “Insurance 2020: The Digital Prize – Taking Customer Connection to a New Level”, <https://www.pwc.com/gx/en/insurance/publications/assets/pwc-digital-non-life.pdf>, Erişim Tarihi: 09.11.2018.

PWC (2016c), “Financial Services Technology 2020 and Beyond: Embracing Disruption”, <https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/assets/pdf/technology-2020-and-beyond.pdf>, Erişim Tarihi: 26.11.2018.

PWC (2017a), “Global FinTech Report 2017”, <https://www.pwc.com.au/financial-services/FinTech-redrawing-the-lines-global-report-2017.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2018.

PWC (2017b), “Global InsurTech Report 2017”, <https://www.pwc.dk/da/publikationer/2017/pwc-FinTech-2-0.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2018.

- REKABET KURUMU (2009), “Tüm Kartları Kabul Kuralına İlişkin Sektör Araştırması Raporu”, <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/sector-raporlari/2-tum-kartlari-kabul-ku>, Erişim Tarihi: 05.11.2018.
- REKABET KURUMU (2019), *Rekabet Terimleri Sözlüğü*, Gözden Geçirilmiş Altıncı Baskı, Rekabet Kurumu, Ankara.
- ROCHET, J. ve J. TIROLE (2004), “Two-Sided Markets: An Overview”, http://web.mit.edu/14.271/www/rochet_tirole.pdf, Erişim Tarihi: 05.11.2018.
- SCHNEIDER, L. A., M. SHAUL ve C. K. LASCELLES (2016), “Regulatory Priorities for FinTech Firms and Investors in the Coming Year”, *Journal of Taxation & Regulation of Financial Institutions*, Vol:29, No:4, s.5-14.
- SCHUEFFEL, P. (2016), “Taming the Beast: A Scientific Definition of FinTech”, *Journal of Innovation Management*, Vol:4, No:4, s.32-54.
- SCHUMPETER, J. A. (1942), *Capitalism, Socialism And Democracy*, First Edition, Harper & Brothers, New York.
- SIDAK, J. G. ve D. J. TEECE (2009), “Dynamic Competition in Antitrust Law”, *Journal of Competition Law & Economics*, Vol:5, No:4, s.581-631.
- STATISTA (2017), “FinTech – Statista Report 2017”, http://static2.statista.com/download/pdf/Statista_Report_2017_FinTech_Excerpt.pdf, Erişim Tarihi: 05.11.2018.
- STAVINS, J. (2001), “Effect of Consumer Characteristics on the Use of Payment Instruments”, *New England Economic Review*, Vol:3(2002), No:3, s.19-31.
- ŞAHBAZ, U. (2019), “Designing a Global Framework for FinTech”, <http://edam.org.tr/en/designing-a-global-framework-for-fintech/>, Erişim Tarihi: 18.02.2019.
- TCMB (2016), *Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2016*, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara.
- TEECE, D. J. ve M. COLEMAN (1998), “The Meaning of Monopoly: Antitrust Analysis in High-Technology Industries”, *The Antitrust Bulletin*, Vol:43, No:3/4, s.801-857.
- TRATTNER, M. (2016), *Assessment of Anti-Innovative Mergers in High Technology Markets*, Lund University Faculty of Law Master Thesis, Lund.
- TÜBİSAD (2019), “Türkiye’de E-Ticaret 2018 Pazar Büyüklüğü”, http://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/tubisad_2019_e-ticaret_sunum_tr.pdf, Erişim Tarihi: 06.02.2020.

TÜRKÜNER, E. (2016), *Basel III Likidite Düzenlemeleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörünün Likidite Riskinin Ölçülmesi ve Modellemesi*, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul.

TÜSİAD (2017), “Dijitalleşen Dünyada Ekonominin İtici Gücü: E-Ticaret”, https://www.eticaretraporu.org/wp-content/uploads/2017/04/TUSIAD_E-Ticaret_Raporu_2017.pdf, Erişim Tarihi: 05.12.2018.

USTA ve DOĞANTEKİN (2017), *Blockchain 101*, MediaCat Kitapları, İstanbul.

VAN DER BEEK, A. (2017), “FinTech and Competition Law: FinTech as Driver of Competition?”, *Journal of Financial Law*, Vol:2017, No:5, s.163-172.

VAN LOO, R. (2017), “Making Innovation More Competitive: The Case of FinTech”, *UCLA Law Review*, Vol:65, No:1, s.232-279.

VEZZOSO, S. (2018), “FinTech, Access to Data, and the Role of Competition Policy”, V. Bagnoli (der.), *Competition and Innovation* içinde, Scortecci, São Paulo, s.30-41.

VIVES, X. (2017), “The Impact of FinTech on Banking”, *European Economy – Banks, Regulation, and the Real Sector*, Vol:3, No:2, s.97-105.

WBG (2018), “The Global Findex Database – 2017”, https://globalfindex.worldbank.org/sites/globalfindex/files/2018-04/2017%20Findex%20full%20report_0.pdf, Erişim Tarihi: 23.12.2018.

YANAMANDRAM, V. K. ve L. WHITE (2004), “Why Customers Stay? Reasons and Consequences of Inertia in Financial Services”, *Journal of Service Theory and Practice*, Vol:14, No:2/3, s.183-194.

YASAV, S. (2015), “The Impact of Digital Technology on Consumer Purchase Behavior”, *The Journal of Financial Perspectives*, Vol:3, No:3, s.166-170.

YENİŞEN, D. (2003), *Şebeke Dışsallıkları ve Rekabet*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara.

YETİZ, F. (2016), “Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol:9, No:2, s.107-117.

YOKOI-ARAI, M. ve N. YOSHINO (2006), *Concept of Competitiveness: Focusing on the Financial Sector*, Financial Research and Training Center Discussion Paper, Tokyo.

YURDAKUL, M. ve N. DALKILIÇ (2016), “Sigortacılık Sektöründe Dijital Çağ”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, No:50, s.49-67.

ZHANG, B., R. WARDROP, R. RAU ve M. GRAY (2015), “Moving Mainstream:

Benchmarking the European Alternative Finance Market”, *The Journal of Financial Perspectives*, Vol:3, No:3, s.61-76.

Rekabet Kurulu Kararları

22.07.2004 tarih ve 04-48/639-158 sayılı *Garanti - Denizbank* kararı.

07.08.2014 tarih ve 14-26/524-232 sayılı *Garanti - ING* kararı.

23.09.2016 tarih ve 16-31/525-236 sayılı *BKM Express* kararı.

07.09.2017 tarih ve 17-28/462-201 sayılı *Bonus* kararı.

12.06.2018 tarih ve 18-19/337-167 sayılı *BKM* kararı.

30.05.2019 tarih ve 19-20/291-126 sayılı *BKM Express* kararı.

Alman Rekabet Otoritesi (Bundeskartellamt) Kararı

29.06.2016 tarih ve B4-71/10 sayılı *Deutsche Kreditwirtschaft* kararı.

Üniversiteler Mahallesi
1597. Cadde No: 9
06800 Bilkent - Çankaya /ANKARA
[http:// www.rekabet.gov.tr](http://www.rekabet.gov.tr)